

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Ioannis Macherentini Societatis Iesv Theologi,
Explanatio Catechismi Catholici**

Macherentinus, Johannes

Colon., 1612

Capvt Primvm. De Fide. Explicatio Symboli Apostolici.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39397

CAPVT PRIMVM
DE FIDE.

EXPLICATIO SYMBOLI APO- STOLICI.

BREVIS ILLIVS AC PERFECTAE
fidei professionis quinam sunt autores?

SYMBOLVM Christianis *Fran. Cost. lib. 5. instituit.*
omnibus notissimum, a-
postolicū nuncupatum,
ab ipsis Apostolis procul-
dubio profectum est, &
Ecclesiae traditum. Hi-

enim priusquam in diuersas orbis partes dis-
cederent (ait D. Clemens Romanus) simul *Epist. 1.*
collecti symbolum composuerunt, quo ea-
rum rerum capita breuiter & perspicue cō-
prehenderunt, quæ omni Christiano homi-
ni aperte cognoscenda sunt, & ore confiten-
da: Tametsi namque sint plurima quæ fide
creduntur (in quo genere est vniuersa scri-
ptura sacra, & traditiones maiorum, seu ver-
bum Dei in corde scriptum Ecclesiae) pau-
ca tamen à populo exiguntur, quæ eiusmodi
sunt, vt qui in earum rerum ignoratione

A ver-

EXPLICATIO

Cap. 7.
Cap. 45.

versantur Christiani vel Catholici (vt est in 6 Synodo & Concilio Moguntino) esse non queant.

Quamobrem vero symbolum dicitur?

Huic fidei professioni, symboli nomen imposuerunt, à militari simbolo ratione deducta, quo cõmitones ab hostibus dignoscuntur. Soli quippe Christiani atque Catholici hoc symbolo rectè vtuntur, & ad sincerum germanumque Apostolorum sensum profitentur: Infideles, siue qui à Christianæ Religionis cultu omninò alieni sunt, vt Gẽtiles atque Iudæi, prorsus ignorant. Hæretici verò quosdam articulos vel penitus negant, vel interpretationibus deprauatis in nouas alienasq; sententias detorquent. Neque vlla vnquam extitit hæresis, quæ non hoc symbolo damnari potuerit, vnde & veteres hoc symbolum magni fecerunt, & plerique eruditè exposuerunt.

*Trinius li.
1. c. 2. Epi-
phanus
hæresi. 73.*

In quot partes diuiditur symbolum?

In tres iuxta tres Deitatis personas: & in duodecim articulos tum ex numero duodecim Apostolorum, tum ob duodecim diuersa argumenta quæ credenda, proponuntur.

*Hieron. ad
Pamachiũ.*

PRIMVS ARTICVLVS

Credo in Deum Patrem omnipotentem
Creatorem cœli & terræ.

Quot sunt huius articuli partes?

Duz

Duæ, altera qua in diuina natura vnitatē credimus, altera, qua primam Deitatis personam.

Leo ep. 13. Serm. 1. de passione Domini. Maximus Tauri. ser. de tradit. Symb.

C R E D O

Quid primum exigitur ab eo qui ad Deum vult accedere?

Prima vox, quæ ad Deum accedenti proponitur, est, non scire, non videre, non operari, sed credere; quæ vox toties, ijs qui baptismatis Sacramento inicianitur, repetitur & commendatur.

Quæ est vis huius verbi?

Verbum hoc (CREDO) duplicem nobis conditionem innuit. Primò, firmissimū assensum, certissimamque notitiam. Secundò, obscuritatem, quia nobis res illa, quæ creditur, non est euidens & clara: Non enim clarè videmus in vnitae substantiæ tres personas, in vna Christi persona duas naturas, in hostia sacra Christi verum corpus.

August. de fide & Symbolo. Ruffi. ad Lau. ent. de expositione Symboli.

Estnè eorum quæ credimus veritas nobis certa, licet euidens non sit?

Certissima: nam de his quæ fide credimus, certiores sumus, quam de his quæ oculis videmus; vtpote pro quibus sanguinē profunderè, & extrema quæque perpeti parati sumus.

Vnde in nobis hæc certitudo?

A regula omnis veritatis exploratissima, Deo omnipotente: Ideo namque credimus,

A 2 quia

quia Deus dixit, ut vero Deum dixisse credamus, partim externis indubitatisq; signis inducimur, qualia sunt miracula, in fidem veritatis edita, constantia in fide sanctorum martyrum; consensus in eadem fide totius per orbem Ecclesiæ: longa & nunquam interrupta ab ipsis Apostolis in eadem fide ad nostrum vsque æuum deducta successio: aliaque quæ enumerat B. Augustinus: Partim ex dono fidei diuinitus infuso, sine quo cætera omnia non sufficiunt, ut impellant hominis voluntatem ad res, quæ vi sensuum in animum manifestè non inducuntur, firmiter assentiendum: si quidem intellectus, quod euidencia perspicuè non videat, à voluntate est ad credendum inclinandus.

Cap. 4.
contra E.
pistolam
fundamē.
si.

I N D E V M.

Quid est in Deum credere?

Ita fidem illi habere ut primæ summæq; veritati à qua omnis pendet veritas, & in qua bonum vniuersum rerum omnium creatarum sit collocatum. Itaque etsi hominem credimus esse, & homini loquenti credamus, solus tamen Deus est in quē credimus.

Hoc nomen Deus quid insinuat?

Simplicissimam quidem naturam, sed quæ sit infinitæ nihilominus perfectionis, immensæ pulchritudinis, potentæ, sapientia,

tiæ, charitatis. In qua est, quicquid est bonum, à qua tanquam ex fonte omne bonum dimanat, sine qua nullum bonum, consistere suoque in statu conseruari, potest.

Quid de Deo credendum?

Hanc diuinam naturam, & Deum ipsum vnum esse. Non enim sunt duo infinite perfecta, quod in vno infinito omnis insit perfectio.

Quos colligis ex hac explicatione fructus?

Discimus primo, Christiani hominis officium: nimirum non inuestigare rationes eorum quæ fide nobis credenda ab Ecclesia præscribuntur, sed simplici cordis modestia, veraque integritate assentiri; memores antiqui nominis Christianorum, quo discipuli vocabantur, vt ne magistri, aut contentiosi disputatores esse videantur; sed ab Ecclesia magistra, quam Christus constituit *columnam & firmamentum veritatis*, fidem accipiant, & veritatem omnem (quam illa à Spiritu sancto edocta est) addiscant.

*Iacob. 3.
1. Cor. 11.*

*1. Tim. 3.
Ioc. 16.*

Secundò, discimus terrena hæc bona cõtemnere, animumque & desiderium omne in Deum conuertere, in quo est omne bonum; quo enim magis vacui erimus affectu bonorum huius vitæ, eo capaciores erimus bonorum diuinorum; dummodo exigui temporis moram sustinere ne grauemur;

A 3 cum

cum omne tempus huius vitæ sit valde exiguum, eiusque exitus in singulas horas sit expectandus.

 P A T R E M

Altera pars articuli quid explicat?

Primam personam in diuinis, quæ dicitur atque est Pater, quia eiusdem substantiæ atque naturæ Filium ex se produxit, nõ creando vel faciendo, sed gignendo, diuino atque admirabili modo.

Nunquid sancti Angeli, atque homines iusti, Deum Patrem suum appellant?

Vtique: Est namque ipsorum Pater, non natura, sed similitudine quadam, tanquam in filios hæreditatisque cœlestis participes adoptati; excellentiori tamen ratione, atque homines adoptantur ab hominibus: hi enim nihil interius reuera à parentibus accipiunt; sancti autem participes efficiuntur diuini spiritus, donique spiritualis gratiæ Dei; qua consortes redduntur quodammodo diuinæ naturæ.

 O M N I P O T E N T E M .

Cur primo loco attribuitur Deo omnipotentia?

Primum, quod eam in mundi creatione, ante cætera exhibuerit, tum ne Christiani de Dei potentia ambigant & disputent. In

hac

hac tamen proprietate etiam ceteræ intelligendæ veniunt, quod omnia sciat, quod omnia prospiciat, omnia prouideat.

*Estne & Filius & Spiritus sanctus
omnipotens?*

Est sane: quandoquidem æqualis omnibus in rebus est potestas tribus personis: sed omnipotentia potissimum Patri tribuitur, tanquam summæ Trinitatis principio, cui conuenit dicere, dicendoque per Filium sapientiam, in charitate, quæ est Spiritus sanctus, cuncta creare atque producere.

Quam parit hæc fides utilitatem?

Magnum solamen adfertur pijs Christianis, quod patrem habeant in cælis qui omnia possit. Quo enim patens maiori est potentia, eo filijs prolixus minori que cum difficultate, quacunque in necessitate succurrit. Discimus præterea *altiora nobis non querere, & fortiora non scrutari, quia potens est Deus superabundanter facere quàm petimus aut intelligimus: semper Deo displicuerunt scrutatores maiestatis, qui ex suo intellectu metiuntur Dei potentiam.*

*Eccle 3.
Ephes 3.
Proue. 25.
Psal. 77.*

CREATOREM.

Qua in re suam declarauit Deus omnipotentiam?

Insigni creationis opere, quo in gratiam nostri

A 4

nostri

nostri vniuersam hanc mundi machinam, cunctasque res in ea creatas, produxit, & iussu solo sic ex nihilo effecit, vt non aliter omnes ab ipso dependeant, atque lumē huius aëris à luce solis: Nisi enim Deus continenter hoc ipsum quod sumus conseruaret, in nihilum redigeretur, omnis creatura.

COELI ET TERRÆ.

Quod Cælum & quam terram à Deo condita confitemur?

Cœli nomine accipienda veniunt omnia cœlestia corpora, & spirituales naturæ. Angeli nimirum omnes, qui à Deo cum cœlis conditi sunt, quorum quidam statim à Deo auersi, in hæc inferiora ex cœlis exciderunt.

Terra, dicuntur omnia terrena elementa, & mixta.

Cælum cur priorem in confessione locum obtinet?

Priori loco cœlum nominatur, tum quod & habitatoribus præstantius; tum quod finis vltimus, ad quem Deus hominem formauit, quem primo loco intendit, & hominem parauit; Terra enim non vt perpetua habitatio, sed vt via tantum & medium, quo in cœlum tenditur, nobis est facta.

Quid hinc discimus?

Ex animo diligere Deum, in eiusq; gloriam

SYMPOLI APOSTOLICI. 9

riam omnia referre, qui tanta potentia tam
eximia in nostri gratiam effecit, cœlum in
quo perpetuò summis gaudijs & incredibi-
li lætitia maneamus, terram cum omnibus
quæ in ea sunt creaturis & commoditatibus,
ne quid nobis in hoc itinere desit.

SECVNDVS ARTICVLVS.
ET IN IESVM CHRISTVM
Filiū eius vnicū Dominum
nostrum.

*Sufficitne fide cognoscere Deum creatorem re-
rum omnium?*

Post hominis lapsum non sufficit: sed ne-
cessarium præterea illius habere notitiam,
per quem redempti sumus, vt humano ge-
neri pace summi æternique Patris concilia-
ta, in eius gratiam duceremur. Hic est Filius
Dei secunda in Trinitate persona, non mi-
nus atque pater verus Deus, sicuti vocula
(IN) significatur: De quo agit hic articulus,
& quinque sequentes.

I E S V M.

Quod est nomen Redemptoris nostri?

Hæc persona, quæ sola humanam natu-
ram assumpsit, sola quoq; accepit proprium
nomen, & id quidem valde conueniens of-
ficio, nempe I E S V S, hoc est, saluator. Quo-

A 5 tics

ties enim Deus ipse hominibus nomina imposuit, fuerunt illa non vacua, sed plena mysterijs, & conditionibus illorum hominum consentanea. Dicitur itaque Iesus, quia humani generis verus & perfectus saluator, qui & mala omnia à pernicie gregis Christiani depellit, sicut quondam Iosue filius Iosedech Israëliticum populum ex captiuitate, miserijsque Babylonicis abduxit, & cœlestium bonorum æternæque fœlicitatis participes facit, vt olim Iesus filius Nun in terram promissionis Israhelitas introduxit. Et in hoc mundo cœlesti pane & consolatione fideles reficit, vt quondam Iosephus Patriarcha, prouidente charitate sua, de cibo, frumento & pane Ægyptijs prospexit, vnde à Pharaone nomen accepit saluatoris mundi.

 CHRISTVM.

Christum cur appellamus?

Quia credimus hanc secundam in diuinis personam esse verum illum Messiam & Christum, à tot sæculorum memoria à Deo nobis promissum, neque præter hunc expectandum vlllo tempore alium.

Quid significat Christus siue Messias?

Leuit. 8.

3 Reg. 19.

Idem quod vnctus. Et quia olim sacramento oleo, inungebantur Sacerdotes, Reges atque Prophetæ; Credimus IESVM nostrum esse

SYMPOLI APOSTOLICI. II

esse sacerdotem summum, Regem Regum,
& Prophetam, unctum non oleo nostro, nec
opera hominis, sed gratia Spiritus sancti, à
Patre cœlesti. *Propterea (inquit) unxit te Deus, psal. 44.*
Deus tuus oleo letitiæ præ consortibus tuis.

*Sacerdotali officio quando Dominus noster IESVS
Christus functus est?*

Sacerdotij quidem Aaronici munus &
actum, semel in ara crucis exercuit, cum san-
guinis vera effusione, offerens corpus suum:
Secundum ordinem vero Melchisedech, qui
Aaronem tempore antecessit, pridie sacrifi-
cij istius cruenti, in nouissima cœna, quan-
do manibus suis sub specie panis, sacrum
corpus, & sub vini, sacrum sanguinem suū
Deo Patri obtulit, & Apostolis sumenda
porrexit, Deinceps autem ad consumma-
tionem vsque sæculi, ministerio Episcopo-
rum & Presbyterorum per quos hoc iuge &
incrumentum sacrificium quotidie in Eccle *psal. 109.*
sij Christianorum immolat, *vt sit sacerdos in
aeternum secundum ordinem Melchisedech.*

Regem esse commonstra.

Rex est, quia accepta potestate, in cœlo
& in terra, vniuersam creaturam modera-
tur, leges condit, officia totius orbis distri-
buit, iudices mundi constituit, non hoc tan-
tum æuo seu vitæ decursu, sed iudicio quo-
que alterius vitæ hostes suos debellat, subdi-
tos

tostuetur : Cuius ministri sunt, quotquot
 in hoc mundo gladium portant, & iura iu-
 diciaque ac prouincias administrant, qua-
 cunque tandem dignitate emineant. Illi nos
 Rom. 3. Christiani in baptismo nomen dedimus, sa-
 cramentoque obligauimus.

Estne Propheta Dominus?

Deut. 18. Est utique, de quo Moyfes prædixit : *Pro-*
phetam suscitabit vobis Deus de filijs vestris, quem
 Afor. 7. *tanquam meipsum audietis.* Prophetarum erat
 populum ad meliora vitæ studia cohortari,
 futura prædicere, occulta reuelare. Hæc,
 quando in terris mortalis degebat, abundè
 per se ipsum præstitit : Nunc in cœlis apud
 Patrem residens, eadem per ministros suos,
 Concionatores, Pastores, atque Doctores
 agit, per quorum ora ipse nos instruit, oc-
 culta cordis vulnera non raro tangit, abdi-
 tissima quæque mentis vitia, in memoriam
 reuocat, & nobis ipsis ob oculos ponit, in-
 corruptam futuri iudicij seueritatem, & pœ-
 nas sceleribus debitas interminatur, præmi-
 um æternæ gloriæ ijs proponens, qui vitam
 integram, virtutumque splendore illustrem
 præstiterint, multaque alia quæ futura, aut
 metuere aut sperare debeamus pronunciat.

Fructus dignos huius fidei collige.

Primus, à nemine veram salutem quam à
 IESU nostro vel quærere, vel expectare, &
 om-

omnem spem fœlicitatis, tam huius, quam æternæ vitæ, in eum defigere. Secundus: Sacerdotibus, Principibus, Concionatoribus, cæterisque superioribus obtemperare, eos non vt homines intueri; neque vt alia conditione seu qualitate, veluti nobilitate, diuitijs, eruditione, facundia spectatos, sed tantum vt Christi vicarios atque ministros audire, cuiusmodi tandem ex se sint illi, seu pauperes, seu imperiti, seu ignobiles, & obscuro: vt enim vel nunquam, vel raro, miracula eduntur ad imagines aureas, aut nobili materia preciosas, sed ad ligneas, lapideas, & humana existimatione viles: Ita Christus, qui per paucos piscatores orbem conuertit ad fidem, per abiectos eundem moderatur, vt non nobis sed nomini suo detur gloria, prudentissimæque gubernationis beneficium acceptum feratur.

FILIVM EIVS VNICVM.

Nunquid & nos filij Dei sumus?

Credimus Christum esse naturalem filium, quem Pater ab æterno genuit, & gignit semper perfectum ex se, sine opera matris. Nos filij per adoptionem; non ex natura Dei producimur, sed Dei voluntate, qui dū in animas nostras infundit Spiritū sanctum suum & filij sui, hoc est gratiam diuinam,
trans-

transmutat nos aliquo modo in aliam cælestem naturam ; vt per internam illam diuinam qualitatem & affectionem, simus quodammodo diuinæ consortes naturæ, filijque Dei, adepti ius hæreditatis regni cælestis.

Propter hæreses de filio Dei olim exortas quid addidit Synodus Constantinopolitana ad huius partis explicationem.

EX PATRE NATVM ANTE
omnia sæcula.

Non ex muliere factum vt homines: non diuina inspiratione vt animam Adami protoplasti: sed ex Patris substantia, non post Patrem, sed quam diu fuit Deus Pater, genuit & gignit Filium.

DEVM DE DEO.

Non factum Deum post natiuitatem quomodo Reges primum eduntur in lucem, tum inaugurantur, sed natum Deum, & qui ex natura habeat, quod sit Deus.

LVMEN DE LVMINE.

In lumine est pulchritudo, & vis producendi. Credimus itaque primo in Christo omnem inesse pulchritudinem & perfectionem. Secundo quod eam non aliunde, quàm
à Pa-

SYMBOLI APOSTOLICI. 15

à Patre accipiat. Tertiò quod non instar creaturarum partem aliquam diuinæ perfectionis participet, sed quod ex patris substantia omnia habeat, eandem videlicet cum Patre naturam.

DEVM VERVM DE
DEO vero.

Non est Deus ad eum modum, quo homines dij appellantur: *Ego dixi, dij estis: aut psal. 81.* quo gentilium dij à dijs gentium geniti fingebantur: sed verus & propria significatione Deus, non minus atque Pater, à quo diuinitatem hanc veram accepit.

GENITVM NON FACTVM

Non creatum de nihilo, non productum ex materia, non aliquod sui ortus initium habentem, tanquam aliquando non fuerit, sed per modum verbi & filij genitum.

CONSVBSTANTIALEM
PATRI.

Non alterius, non similis, non distinctæ numero, sed prorsus eiusdem substantiæ, solum hoc differentem à Patre, quod hîc sit Pater, dans substantiam, iste Filius accipiens substantiam.

Fructus

Fructus hinc decerpe.

Primò excitatur fides nostra, quia ille nos veritatem docuit, qui illam apud Patrem vidit, *Ioan. 1.* *Vnigenitus* (inquit) *qui est in sinu Patris ipse reuelauit.* Secundò, excitatur spes nostra, quod is qui æqualis est Patri æterno atque omnipotenti, frater noster esse, nobisque vinculo necessitudinis arctissimo astringi voluerit.

DOMINVM NOSTRVM.

*Filius Dei quibus rationibus est noster ac vni-
uerse creature Dominus?*

Iisdem omninò quibus Pater & Spiritus Sanctus: Primò, quia de nihilo finxit & formauit omnia (per quem omnia facta sunt.) Secundò, quia moderatur, nutrit, iuuat, regit triplicem hanc familiam, Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum. Tertiò, quia mercede nos æternæ vitæ ad cultum veræ religionis, amoremque virtutum conduxit. Quartò, quia de voluntate Patris in charitate spiritus sancti nos redemit.

*Peculiariné ratione Dominus noster est
Dei filius?*

Est, nempe quia pretium ipse pro nobis soluit, pretiosum, sacratissimumque sanguinem suum, *Ephes. 2.* *mediumque parietem maceria dissoluit, inimicitias in carne sua.*

Nonne

*Nonne Pater cum Spiritu sancto nostram
redemptionem operatus est?*

Operatus est quidem non consensu so-
lum, sed & effectione, solus tamen Filius
sanguinem & animam suam εις λούτρον in re-
demptionem pro multis dedit.

FRUCTVS.

Quid debemus Domino nostro?

Officium bonorum seruorum. Primò,
Dominum nostrum reuereri, iuxta illud: *Si Malach. 1.*
ego Dominus, ubi timor meus? Omnia enim cõ-
templatur vbique præsens. Secundò, actio-
nes omnes & studia nostra in Domini com-
moda, & gloriam referre, non enim sumus
nostri, sed eius qui emit nos precio magno.
Tertiò, seriò quotidie expendere, quibus
rationibus Domino nostro illo die grati
animi, fidiq̃e serui officium, præstare pos-
simus.

ARTICVLVS TERTIVS.

QVI CONCEPTVS EST DE
Spiritu Sancto, natus ex Maria
virgine.

Quæ summa articuli huius?

Iubemur credere eundem filium Dei,
eiusdem cum Patre substantiæ, qui in cœlis
B est

est in sinu Patris, non ad angelorum dæmonum ué salutem vindicandam, vlli ué alterius naturæ commodum asseruandum, sed propter nos homines, & propter nostrâ salutem, ad portam cœli nobis referendam, viamque sternendam, & modum præscribendum æternæ vitæ, descendisse de cœlis, non cœlis relictis, sed nouo modo, assumpta humana natura, visibili ratione nobis præsentem factum: cœlum & terram nihilominus, nobis occulto & non spectabili modo, complementem maiestate diuina.

CONCEPTVS EST.

Quid sibi vult conceptus est?

Non dicitur factus, aut creatus, sed conceptus. Primò, quia filius Dei factus non est, sed conceptus & natus. Secundò, quia non prius creatus est homo, & postea assumptus, sed humana natura, à persona Filij Dei, eodem tempore, & facta & assumpta est. Tertiò, quia Filius Dei tametsi nouo sit & admirabili modo conceptus & factus homo, non alio tamen modo, quam per veram conceptionem, humanitatis nostræ naturam conditionemque subijt. Quartò, quia filius Dei, qui ab æterno fuit, in eandem personam tam arcto necessitudinis vinculo naturam humanam sibi coniunxit, vt actiones

omnes

omnes Dei tribuantur homini, & quicquid homo aut egit aut perpeffus est, id in ipsum quoque Deum omne transferatur. Siquidem homo ille I E S V S, cœlum & terram, ab æterno ex Deo Patre natus est Deus: idem ille filius Dei esuriuit, sitiuit, laborauit, defatigatus ex itinere petijt haustum aquæ, passus, irrisus, cruci affixus, mortuus & sepultus.

DE SPIRITV SANCTO.

Ex natura Spiritus Sancti conceptus est Dominus?

Nequaquam, sed opere Spiritus Sancti, cui hoc incarnationis opus, quod à tota sanctissima Trinitate est perfectum, peculiari- bus ex causis tribuitur, tanquam amoris Pa- tris & Filij, qui omnis sanctitatis est fons & author.

Causas illas explica?

Primò, quia non nostris meritis, sed inef- fabili charitate Dei, Filius Dei factus est ho- mo: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Secundò, vt sanctos nos Ioan. 3. efficeret. Tertiò, quia incarnatio sancta & conceptio sine peccato. Quartò, quia cor- pus Christi omni ex parte perfectum, tan- quam opus præstantissimum charitatis Dei. Quintò, quia ab ipsa conceptione homo

B 2 perfe-

perfectus, repletus sapientia, & cæteris spiritus sancti dotibus ornatus. Sextò, quia anima statim in utero matris summè beatè Dei gloriam atque naturam contemplabatur. Septimò, quia ex sola matre in terris natus, sine Patre, quem putatus esset habere, si de cœlesti Patre non de Spiritu sancto diceretur conceptus.

Fructum collige.

Primò, Magna offertur consolationis materia, quod Deus nobis neque promerentibus, neque cogitantibus, pro nobis homo fieri, nobis omnium miseriarum (excepto peccato) participatione similis, nobisq; plus charitatis, quam ipsis Angelis exhibere voluerit, & id quidem eo tempore cum mundus abundaret peccatis. Nihil igitur non faciet pro filiis iam sibi reconciliatis. Secundò, Ne negligamus salutem nostram, neq; parvi æstimemus conditionem nostram; cuius in libertatem vindicandæ gratia Deus factus est homo.

N A T V S

*An instar Adami formatus, aut vt Eva
eductus?*

Minimè vero: sed verè proprièque communi ortus humani principio infantulus natus,

natus, in Bethlechem, id est, in domo panis, verus Angelorum & hominum cibus, Regis David, Patris sui oppidulo; atque in stabulo, ne quis de splendore nobilitateq; natalium gloriatur.

E X

An aliunde assumpto corpore per matrem ceu canalem transijt?

Somniarunt id hæretici olim; Verum Dominus noster non aliunde sibi assumptus; sed ex purissimis matris sanguinibus, corpus sibi aptavit ut reuera filius esset Mariæ: Et Maria verissima mater Dei, id indicat vocula (EX) in articulo posita.

M A R I A

Quid significat Maria?

Maria syriacum, sonat Dominam, & stellam maris; non enim decebat ut Dominus orbis ex alia, quam ea, quæ futura esset orbis Domina, nasceretur; quæ in hoc æstuoso mari, nobis se stellam exhiberet, & ducem ad solem iustitiæ, atque ad verum portum tranquillitatis, æternæque salutis.

Quæ eius conditio, genus & familia est?

Paupercula fuit mater, ad diuitiarum contemptum; atque ex genere Israël, ut pro

B 3 bonis

bonis pariter & malis, Dominus in huius vitæ lucem venire sciretur, siquidem gentiles, nullos habebant bonos; Iudæi bonos & malos. De familia Dauid & cognatione Elizabethæ ex filiabus Aaron sacerdotis, tanquam Rex & verus sacerdos.

VIRGINE.

Abstulit matri nascendo virginitatem?

Beatissimam Mariam inuenit virginem purissimam, hanc vitam ingressus; virginem reliquit, vt virgo esset in partu, & virgo post partum: Claustris virginalibus clausis, magno miraculo egressus vterum. Primò, ne sua natiuitate dolorem afferret matri. Secundò ne tam insigni eam dono virginitatis priuaret. Tertiò, vt virginitatem orbi ferè ignotam commendaret, quæ cultores suos, & Deo reddit coniunctiores, & rebus diuinis magis addictos.

Qualis fuit virgo?

Consecrata Deo atque deuota. Consecrauerat enim hæc virgo atque deuouera prima mortalium, voto virginitatem suam Deo (*quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, id est: cognoscere nequeo, sicut dicimus, non vescor casco, aut cibo à quo natura abhorret) quia acceptior est Deo deuota virginitas quam libera; sicut opus quo

ex voto perficitur, tum præstantius est, tum Deo gratius, munusque vberius, quàm quod à quoque soluto, nullaque voti religione impulso præstatur.

Quare voluit Deus virginem hanc viro desponsari?

Primò, vt virginalis partus diabolo celeretur, qui ad sacrum virginis corpus exploraturus non est permiffus accedere. Secundò, vt filius à viro commodius, quam à sola matre & educaretur, & protegeretur. Tertiò, ne virgo tanquam adultera à Iudæis lapidibus obrueretur. Quartò, ne filius vt illegitimè natus ab omnibus abijceretur. Quintò, vt fides nostra de Christo ex virgine nato, testimonio Iosephi confirmaretur. Sextò, vt virginitas & matrimonium in persona matris Dei, aduersus exorituos hæreticos commendaretur.

Ex his quos fructus colligis?

Primò, discimus summa veneratione colere matrem Dei, in cuius utero sanctissima Trinitas delapsa, vnigenitum Filium Dei, ipsius filium effecit; matrique non sine amplis donis commisit. Pater capacem reddidit gratiarum Spiritus Sancti, instar rubi Mosai- ci ardentis & non exusti; potentemque effecit, ad conterendum caput serpētis: Filius mira sapientia matrem ornauit, in utero e-

B 4 ius

eius nouem mensibus inhabitās corporali-
ter, & cum superiorem habere nequiret vt
Deus, elegit hanc virginem matrem & su-
periore[m] vt homo, quæ imperaret, cui ob-
temperaret, cui honorem deferret: Spiritus
sanctus accendit amore Dei atque hominis,
vt mediatrix esset in posterum Christi, &
Ecclesiæ, media inter solem & lunam con-
stituta.

Secundò, discimus esse castitatis cultores,
vt viciniore[m] accedamus ad Deum, simi-
les Angelis, terrenis negotijs, atque delitijs
minus occupati, magna sunt etenim castita-
tis & virginitatis ornamenta apud Deum
immortalem, & immunitates honoresque
prorsus singulares.

Esaiæ. 56.
1. Cor. 7.

ARTICVLVS QVARTVS.
PASSVS SVB PONTIO PILATO,
crucifixus, mortuus, & sepultus.

*Cur statim ab articulo Natiuitatis venit ad eū,
qui Christi pro humano genere passionem com-
plectitur, cæteris quæ interea sunt
gesta prætermisus?*

Primò, quia ad hoc natus est Christus, vt
pateretur, passioneque & morte sua genus
humanum redimeret.

Secundò, quia tota eius vita nihil aliud
fuisse videtur, atque continua quædam do-
lorum

lorum perpeſſio, in ieiunijs, in laboribus, triftitijs ex peccatis & interitu hominis. Nunquam riſiſſe legitur, aut externa lætitiæ ſigna edidiſſe, ſed fleuiſſe, ingemuſſe, doluiſſe.

P A S S V S.

Quas ob cauſas in redimendo nos grauiſſima tormenta ſubiit?

Prima, vt peccata noſtra tolleret, *Facti,* (inquit) *propè in ſanguine ipſius.* *Ephes. 2.*

Secunda, vt bona omnia nobis largiretur. *Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non omnia nobis cum illo donauit?* *Rom. 8.*

Tertia, vt iuxta admonitionem B. Petri, *ſequamur veſtigia eius.* *1-Pet. 2.*

Fuiſſe grauiſſimos Chriſti dolores quaſi perſuadent?

Hæc quatuor. Primò, ardentiffimus amor in genus humanum; quo, cum maximi nos faceret, viſa multitudine grauitateque lethalium vulnerum noſtrorum, quæ niſi ſummarum pœnarum remedio curari nequirent, perfectè nos omnibus liberare geſtiens, conſcius ſibi magnarum virium ſuarum, ea ſuſtinuit, quæ ad totius generis humani peccata tollenda abundè ſufficerent.

B 5 Secun-

Secundò, corporis teneritudo, cuius author fuit ipse Spiritus Sanctus.

Tertiò, quia voluit mori sine vlla consolatione, dolores, quales nullus vnquã martyr sustinuit, cum seruis suis Deus dolores temperet consolatione. Diuinitas enim nihil ad auxilium profuit, sed ad diuturniores cruciatus iuuat, quibus humana natura (quod essent intolerabiles) succubuisset, nisi immensa Dei potentia coniunctionem animæ corporisq; quod abundè satisfactum esset, supra vires humanæ naturæ retinuisset. Ita simul verum est, & Christum Dominum ab iniquis occisum, qui talia intulerunt, quæ animam à corpore auferre sufficerent; & eundem posuisse animam suam, *Iohan. 10.* iuxta illud: *Ego pono animam meam, & iterum sumam eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso;* quia diuina virtute vitam retinuit ad ampliores dolores, donec animam emittere placeret.

Quartò, pœnarum vniuersitas, quas ab omni ætate, sexu, hominum conditione suscepit, in omnibusque rebus passus, matre, discipulis, vestimentis, fama, anima, sensibus & singulis corporis membris.

S V B P O N T I O P I L A T O

*Ad quid Pontij Pilati in confessione fidei
fit mentio?*

Primò,

Primò, vt tempus passionis nouerimus, quod non in mundi exordio, nec sub mundi finem esse debuit, ne temporis diuturnitate in te pesceret, vel longa expectatio, vel semel acceptus feruor Christiane religionis.

Secundò, quia tunc passus est, quando dæmonis imperium per orbem vniuersum idolorum cultu, erat propagatum.

Tertiò, vt consideremus, quod in gratiam nostri non solum matri, & Iosepho in rebus commodis, sed impio iudici, ei que gentili, in acerbissimis cruciatibus, ipsa que morte obtemperauerit.

*Nomen Anna & Caipha quare
omittitur?*

Primò, quia ab eis extra Iudæorum synagogam eiectus, datus est gentibus.

Secundò, quia ad gentes maximè fructus passionis deriuatus est.

Quid hinc discimus?

Primò, à peccato abhorrere, quod tam acerbis Filij Dei doloribus curari debuit.

Secundò, ne multorum grauium que peccatorum onere depressi, de reconcilianda Dei gratia desperemus; quia abundè satisfactum est.

Tertiò, in gratiam & amorem CHRISTI libenter sustinere quæ Deus flagella immitit, & quibuscunque nos molestijs conflictari velit.

 CRUCIFIXVS
Quare in ligno pati voluit?

Primò, quia per lignum venit peccatum in mundum, itaque dæmon qui in ligno vicerat, in ligno quoque erat vincendus.

Secundò, ab omni maledictione nos liberaturus, ipse pro nobis esset maledictus, quia *maledictus omnis, qui pendet in ligno.*

Quare in aërem eleuari?

Primò, vt mediator DEI & hominum terram cælo conciliaret.

Num. 21.

Secundò, vt se ad modum serpentis ænei conspiciendum eminus exhiberet.

Tertiò, vt sciamus in nos iugiter esse defixos oculos misericordiæ Domini Dei nostri, qui pro salute humana vindicanda sublatus est in crucem.

Cur brachia expandit?

Primò, vt nos ad se reuertentes in amplexus suscipiat.

Secundò, vt singula eius vulnera contemplantes, nobis esse data illorum merita, cum animi gratitudine intelligamus.

Tertiò, vt latitudine sua crucis virtus ad omnes per orbem vniuersum manaret, & altitudine cælos penetraret.

Quartò, vt aliquod externum nobis signum institueret, quo aduersus dæmonis insul-

insultus propellendos vteremur, quod est signum crucis manu formatū, quo se Christiani quotidie muniunt.

Cur clavis configi?

Primò, vt in manibus suis nos inscriberet atque inculperet, nostri futurus semper memor.

Secundò, vt sanguine suo de manibus exeunte nos aspergeret.

Tertiò, vt vincula solueret manuum & pedum nostrorum, quibus ne vel recte operemur, vel sanctis desiderijs pijsque affectibus moueamur, à dæmone vincti sumus. Discimus sub vmbra istius arboris quiescere, fructuque eius refici, in prosperis ne insollescamos, & in aduersis ne deijciamur.

MORTVVS.

Poterat ne sanguis Dei effusus sufficere ad redimendum genus humanum?

Poterat: mori tamen voluit Dominus:

Primò, vt omnia nobis daret, non sanguinem tantum, sed vitam quoque & animam.

Secundò, vt Deo Patri pro nobis ipse immolaretur vera hostia, tot cruentis sacrificijs veteris legis ante designata.

Tertiò, vt dona sua nobis testamento nouo legata, testator confirmaret sua morte.

Quartò,

Quartò, vt mortis metum natura sua formidabilis excuteret hominibus.

ET SEPULTVS.

Quare sepeliri voluit?

Primò, vt omnia que ad hominis conditionem pertinerent, nostri causa subiret.

Secundò, vt verè comprobaretur mortuus esse.

*Basil. in
Psal. 117.*

Tertiò, vt sanctorum sepulta corpora, atque reliquias hætenus pro immundis habitas, sua sepultura sanctificaret.

Quartò, vt ad Christi sepulti exemplum spes daretur resurgendi.

A quibus sepultus?

Isa. 11.

A viris nobiles, iuxta illud Esaia: *Et erit sepulchrum eius gloriosum*; Æquum erat enim, vt omnis ignominia, morte & sanguinis effusione finem acciperet.

Quis sepultura fructus?

Colos. 3.

Vt cum Christo peccatis & mundo mortui, ad instar sepulchrorum, terrenas voluptates aut incommoditates ne aduertamus quidem, nedum ijs moueamur. *Mortui (inquit) estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.*

ARTICVLVS QVINTVS.
DESCENDIT AD INFEROS,
tertia die resurrexit à
mortuis.

Quid sibi vult quintus articulus?

Credimus secundam personam sanctissimæ Trinitatis, neque corpus reliquisse, neque animam, ac reuera Filium Dei sepultum esse, ad inferosque descendisse.

Quamobrem ad inferos descendere voluit?

Primò, vt communem legem cæterorû hominum subiret, quibus omnibus ad illum vsque diem adeundi fuerant inferi.

Secundò, vt qui per mortem acceperat potestatem omnem in cælo & in terra, nomenque ad quod flecteretur omne genu, cælestium, terrestrium, & inferorum, possessione omnium adiens, à loco inferorum totius creaturæ infimo, initium duceret; tum vt inde paulatim ad terras, indeque ad suprema cælorum conscenderet; tum vt afflictis in limbo patribus consolationem adferret; tum vt dæmonum viribus repressis & fractis, commodius in terris Ecclesiam constitueret.

Tertiò, vt inferis nouas leges statueret, ad quod in posterum nisi pœnarum rei nulli accederent.

DES-

DESCENDIT.

Quomodo descendit?

Propria virtute, non delatus, non deiectus, non detrusus; sed gloria magna, potentia, claritate, qua sic inferni loca illustravit, ut tenebrosum carcerem in Paradisum verteret, iuxta illud, quod latroni prædixerat:

LUC. 23. Hodie mecum eris in Paradiso.

AD INFEROS.

Vbi sunt inferi?

Ipso inferorum nomine significatur, inferni loca in inferioribus partibus terræ sita esse.

Estne vnicus tantum infernus?

Quando ad inferos CHRISTVM descendisse confitemur intelligimus diuersis habitaculis infernum distingui, quorū primum est locus damnatorum.

Secundum, limbus eorum infantium, qui solo peccato originali coinquinati ex hac vita discesserunt.

Tertium, Purgatorius ignis.

Quartum, sinus Abraham, seu limbus Patrum, in quo sanctorum veteris testamēti Patrum animæ, magno desiderio aduentum Messiae præstolabantur.

Quid

Quid in illis locis egit Dominus?

Ex primis duobus locis nullos eripuit; ut qui alieni à Deo, participes non fuerint sanguinis Christi. Quartum prorsus exhausit, abductis patribus omnibus, secumque in cœlos assumptis. Ex igne purgatorio, fortassis eduxit omnes singulari priuilegio, more principum, qui die inaugurationis eos ferè carceribus liberant, qui capitis accersuntur. Quod indicare visus est Zacharias: *Tu Zach. 9. autem in sanguine testamenti eduxisti vinc̄tos de lacu, in quo non erat aqua.* In mansione Patrum fuisse aquã testatus est diues epulo, qui inde sibi guttam aquæ à Lazaro deferri petijt, & D. Gregorius: *Omnia traxit, qui de electis suis Homil. 12. apud inferos nullum reliquit. Itaque rediuuius in Euang. soluit dolores inferni, quos magno cruciatu Epiph. hæ. animæ patiebantur. resi Tatian. norum.*

Huius articuli fructus collige.

Primò erigitur spes bonorum, quorum *Actor. 2.* est memoria apud Deum, siue mortui sint, siue uiuant; uiui mortuorum obliuiscuntur, Deus autem neque uiuorum, neque perentium.

Secundò, incutitur timor malis; nam eductis CHRISTVS de inferno bonis, arctiùs inclusit cum dæmone malos, ne iam sanctorum vel præsentia quidem potirentur

ut antea.

C R E-

RESURREXIT

à mortuis.

Cur Dominus noster IESVS CHRISTVS
resurrexit?

Luc. 2.

Conueniebat id : Primò, ad commen-
dandam Dei iustitiam, cuius est exaltare hu-
miles.

1. Cor. 13.

Secundò, vt fides diuinitatis Christi con-
firmaretur, qui licet *crucifixus sit ex infirmita-
te, uiuit tamen ex virtute Dei.*

Tertiò, vt fides nostra dictis eius habere-
tur ; si enim mortuus non rediisset ad vi-
tam ; videri poterat instar Pseudopropheta-
rum agere , qui dum viuunt quidem multa
iactant, & pollicentur, mortui autem spem
omnium fallunt.

Rom. 4.

Quartò, vt accepta etiam huius orbis ter-
rarum possessione, Ecclesiam fundaret, legi-
bus firmaret, & nouam politiam institueret,
cui Pastorem vnum summum præficeret,
aliosque Præsules & Sacerdotes daret, ad po-
pulorum conuersionem, iuxta id quod A-
postolus dixit : *Traditus est propter delicta no-
stra, & resurrexit propter iustificationem nostram.*
Nam morte sua precium quidem peccato-
rum soluit ; sed resurgens prædicatione Apo-
stolorum, & sacramentis idem precium no-
bis applicauit.

Quintò, vt in Eucharistiæ Sacramenti
no

non mortuum corpus, sed viuum nobis ad-
esset.

Sextò, vt impijs esset terrori, qui non
mortuum, sed viuentem atque videntem
Deum timerent.

Septimò, vt nos peccatis mortui, in no- *Rom. 6.*
uitate vitæ ambulemus.

Quando resurrexit?

Tertia die, hoc est, post partes trium die-
rum naturalium; nam feria 6. ante solis oc-
casum obiit. Dominico surrexit primò di-
luculo, duabus noctibus in sepulchro de-
tentus, & vno die artificiali, qui fuit sabbat-
hum; quia vnica morte sua, in qua vera e-
rat iustitiæ lux, duas mortes corporis & ani-
mæ simul destruxit.

Quare nec citius nec tardius?

Neque citius resurgere voluit, ne non
videretur verè mortuus; neq; tardius, tum
ne imbecilles discipuli, vel tristitia absorbe-
rentur, vel à fide desciscerent, tum ne ani-
marum conuersio diutius differretur. Sur-
rexit illuscente iam die, quia ad fidei, gratiæ
& gloriæ lumen nos deducebat; sicut mor-
tuus in vesperam inclinato die, atque
recedente, morte sua tenebras
peccatorum fuga-
bat.

C 2 RE

RESURREXIT

*Estne aliena virtute sicut alij homines
suscitatus?*

Nequaquam, sed ipsemet sua virtute resurrexit, animam suam cum corpore coniungens. Additur in symbolo Constanti-nopolitano, (secundum scripturas) tum quia statim initio religionis Christianæ corporum resurrectio à multis in dubium vocaretur, qui omnia rationis iudicio metiebantur, qui hic ad fidem scripturarum remittuntur, tum vt Deus indicetur seruasse Filio suo fidem, qua in scripturis resurrectionem addixerat.

A M O R T V I S.

Quo ordine resurrexit?

Primus inter mortuos deposita corruptione ad immortalitatem, incorruptionem, & ad gloriam resurrexit.

*Ad quid in glorioso corpore vulnera
retinuit?*

Primò, vt idem corpus Apostoli agnoscerent.

Secundò, in signum victoriæ & gloriæ, quam sibi per illa parauit.

Tertiò, vt nunquam sit immemor nostri.

Quartò,

Quartò, vt ea pro nobis Patri in cœlis exhibeat.

Quintò, vt iustos, ijs ostensis, in sui amorem inflammet.

Sextò, vt impijs pro quibus ea suscepit ingritudinem exprobet, & à quibus ea suscepit terrorem incutiat; *Videbunt enim in Ioan. 19. quem transfixerunt.*

Fructus decerpe.

Discimus Christiani hominis esse spiritualement ducere vitam, eamque à peccatorum prauitate reuocatam, ad saluatoris nostri exemplum, tanquam certissimam regulam, erigere, atque ad resurrectionem futuram anhelare.

ARTICVLVS SEXTVS.

ASCENDIT AD COELOS, SEDet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Quid sextus fidei Articulus proponit?

Credimus Christum Iesum iam rediituum, qui diuinitate cœlos nunquam dereliquerat, nunc etiam corpore cœlos penetrasse, suamque humanam naturam in cœlos euexisse.

Humanam naturam in cœlos euexit?

C 3 Etiam

Etiam, idque merito quidem iusteque, si Christum spectamus.

Ephes. 4. Primò, quia summæ eius humilitati, summa debebatur exaltatio.

Esa. 14.
Apoc. 3. Secundò, quia tam atrocis hostis, tam admirabilis victor exaltandus erat, supra locum & sedem, quam hostis aliquando occupauerat in cælis.

Tertiò, quia glorioso corpori non alius, quam gloriosus locus conueniebat.

Ioan. 16. Quartò, quia qui à Patre exiens, venit in mundum, meritò iam legatione perfunctus, ad Patrem reuerti debebat ex mundo.

Si nostra verò commoda, quæ inde in nos dimanant, intueamur, intelligemus misericorditer Christum saluatorem nostrum cælum conscendisse.

Mich. 2. Primò, quia aperuit nobis cælum.

Ioan. 14. Secundò, quia parat ibidem locum pro meritis cuiusque.

Heb. 7. 9. Tertiò, quia *apparet vultui Dei Patris, interpellans pro nobis.*

1. Ioan. 2.

Ephes. 4.

Quartò, quia dona de cælis donat hominibus. Denique qui possessionem acceperat inferni & terræ, constituendus quoque erat Dominus cælorum & totius orbis.

A S C E N D I T

An in cælum assumptus est?

Non est assumptus ministerio Angelorum

rum

rum, sed propria virtute vt Deus & homo
ascendit magna gloria, sanctorum Patrum
animabus comitatus captiuam ducēs capti- *Pfal. 67.*
uitatem, eos nempe quos antea captiuos de- *Ephes. 4.*
tinuerat infernus, magnaque admiratione &
occurſu Angelorum.

Quando gloriosa ista aſcenſio contigit?

Post dies quadraginta à reſurrectione, *Iſaie. 63.*
quibus diſcipulorum fidem confirmauerat, *Pfal. 23.*
ſpem auxerat, charitatem accenderat, ani- *D. Augu.*
mos conſolatus fuerat, Eccleſiam conſti- *Epist. 119.*
tuerat.

A D C O E L O S.

*Quare ad cœlos potius quam ad cœlum
conſcendiſſe credimus?*

Significatur Chriſtus Dominus cœlos *Ephes. 4.*
omnes penetraſſe, & ad ſupremum cœlo-
rum omnium thronū aſcendiſſe, ſuper om-
nem principatum & poteſtatem, omnem-
que creaturam, tanquā omnium Dominus.

Profer ſi quos hinc colligiſ fructus?

Discimus primò, errare illos qui Chriſti
corpus vbique conſtituunt propter hypo-
ſtaticam vnionem; cum illud non ſit niſi in
cœlo poſitione naturali, & in Eucharistiæ
ſacramento, ſingulari priuilegio atque mi-
raculo.

Discimus ſecundò, in comitatu Chriſti

C 4 cœlos

Ioan. 3. cœlos ascendere, nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo; qui tam diu ascendere dicitur, quoad omnes, qui ad eius aulam & comitatum pertinent, in cœlos ingressi fuerint, more principum, qui tunc dicuntur incipere ingredi, quando procedunt ante ambulones; & tunc pertigisse, quando vniuersus comitatus intrauit.

S E D E T

Quid altera articuli portio de Christi sessione complectitur?

Gloriam Christi quam habet æqualem cum Patre: Hactenus quippe tantum, vt **D E V S**, diuinitate moderabatur vniuersa, nunc etiam vt homo, omnibus præficitur, *Math. 28.* data ei potestate in cœlo & in terra.

Quid semperne sedet Dominus?

Vocula (sedet) non ad situm corporis referenda est, sed primò ad firmam possessionem, de qua per neminem deturbabitur: *Psal. 109.* iuxta illud: *sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, hoc est, etiam tunc sedebis, quando perierint inimici tui, qui gloriam tuam obscurare nitebantur.

Secundò, ad officium Pontificis, qui de cathedra docet, & Iudicis, qui sedens profert senten-

sententiam, vterque sedato & omni perturbatione libero animo : B. Stephanus vidit *Actor. 7.*
IESVM stantem à dextris virtutis Dei, tanquam paratum ad ferendum in labore auxilium.

AD DEXTERAM DEI PATRIS
 omnipotentis.

Constat corpore Pater, & ad Filij sui sinistram collocatur?

Nihil hic cogitandum est corporeum, ait *Oratione*
 D. Athanasius sed significatur. *2. in Ar.*

Primò, æqualis cum Deo patre gloria, *ria.*
 maiestas & imperium.

Secundò, summa beatitudo, ad quam *Ephes. 1.*
 creaturarù nulla vnquam poterit aspirare.

Tertiò, iudicandi potestas, quam Pater
 Filio concessit; iuxta illud : *Pater non iudicat Ioan. 5.*
quemquem, sed omne iudicium dedit Filio.

Collige fructus.

Discimus primò, Christum Dei Filium
 æqualem Deo Patri omnipotenti, id omne
 efficere posse, quod potest Deus pater omnipotens.

Tametsi igitur non sit propter hypostaticam vnionem humanæ cum diuina natura, ubiq; præfens corpore; nec sacrum Christi corpus cælum & terram impleat, potest tamen ad gloriam humanæ naturæ suæ, idem

illud corpus suum, quod in cœlis certo loco circumscribitur, in varijs locis nulla circumscriptioe per vniuersum terrarum orbem constituere, quod fit in sanctissimo Eucharistiæ sacramento, in quo verus Christus nobiscum in terris adest præsens Deus & homo.

Secundò, discimus terrenis rebus spretis, in cœlos perpetuò mentis oculos defigere, ibique cor nostrum firmare, vbi est thesaurus noster, nempe *vbi Christus est ad dexteram Dei sedens.*

ARTICVLVS SEPTIMVS.
INDE VENTVRVS EST IVDI-
care viuos & mortuos.

Articuli sensum breuiter complectere.

Nunc sedet in cœlis Christus Pontifex & Rex, Iudexque singulorum, qui demigrant ex hac vita. Postea autem in fine sæculorum, venturus est Iudex omnium, discussurus singula, & cuncta decernet.

I N D E

Cur ex cœlis veniet in has terras?

Vt corpora nostra simul cum animabus, transferat in cœlum. Significatur Christum ab ascensione sua, nunquam cœlum præsentia sui corporis deseruisse, tametsi corpus
idem

idem nobis adfit in Eucharistia, & Christus aliquando forma & conditione pueri quibusdam in altaris sacramento sit vilis; & denique nonnullis vel fanis vel morituris in humana specie appareat.

Quis venturus est?

Non Pater, aut Spiritus Sanctus, sed Christus Dei filius.

Primò, vt intelligamus magna æquitate & sapientia, hoc iudicium perficiendum, quod committitur sapientiæ Patris.

Secundò, quia Christus iudicare meretur, qui pro nobis est iniquè iudicatus.

Tertiò, vt iudex homo à iudicandis hominibus oculis videatur.

Quartò, ad bonorum consolationem, quorum aduocatus & patronus futurus est, Iudex.

Quintò, ad declarandam, in malorum condemnatione, æquitatem, quia sententia non ab alio, quam ab eo feretur, qui hactenus eos, vt patronus & defensor clientes, tutatus est.

Qualis adueniet?

Non vt priori aduentu, contemptus, pauper, obediens, sed, vt est in Symbolo Constantinopolitano, cum gloria, hoc est, manifestè, magna maiestate, cum Angelis & Sanctis, summa potestate, quia pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. *Quan-*

Quando & vbi veniet?

Ioel. 3.

Tempus aduentus ignotum est nobis. Locus, vallis Iosaphat iuxta Hierosoly mam, vt vbi ignominia affectus fuit, ibi gloriosus appareat.

IVDICARE

Nunquid à morte sua vnusquisq; statim iudicatur?

Ita quidem iudicio particulari, quod neque reuocabitur, neque corrigetur, quia *qualis quisq; hinc exierit suo nouissimo die* (ait D. Augustinus) *talis inuenietur in seculi nouissimo die.* Voluit tamen Deus vniuersale coram vniuersa creatura institui Iudicium, singulorumque acta & discuti, mercedeque donari.

Primò, vt Dei iustitia omnibus innotescat, qui multos adiudicabit æternis ignibus, quos homines pro pijs & sanctis venerabantur in terris: & contra, multos in gloria coronabit, qui nullo erant in precio, & neglecti apud viuentes.

Secundò, vt quanta sapientia & charitate Deus hæcenus moderatus sit orbem, fiat omnibus manifestum, desinantque mirari pios conflictatos esse omni prope genere calamitatis, rebusque aduersis, impios abundasse

dasse diuitijs, & voluptatibus affluxisse; omnium quippe ratio constabit, Deique commendabitur prudentissima bonitas; iuxta illud: *vt vincas cum iudicaris.*

Psal. 50.

Tertiò, vt sua etiam corporibus merces assignetur, quæ vel ad virtutem, vel ad vitium auxiliata sunt, & obsequium præstiterunt: Et quidem animæ, quæ prius consensu, quam opera corporis vel rectè, vel impiè agunt, prius etiam mercedem separatim accipiunt. Corporibus tamen sua merces neganda non est, licet ea posterius in nouissimo die, & minus quam animæ præmium obtinebunt, quarum arbitrio & motu ceu instrumenta dirigebantur, quia vt gloria animæ in corpus redundabit, ita præcipuum tormentum damnatorum affliget animam.

Quæ adducentur in iudicium?

Iudicabuntur omnes. Primò, ex operibus, sicut ait Apostolus: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi; vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.* Et Dauid: *Quoniam tu reddes vnicuique secundum opera sua:* Etiam bona opera inspicientur, an plena, puraque sint, iuxta illud: *Ego iustitias iudicabo.*

2. Cor. 5.

Secundò, ex verbis: *De omni enim verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddet de eo rationem in die iudicij; quia ex verbis tuis iustificaberis,*

Matth. 12.

& ex

& ex verbis tuis condēnaberis. Si de verbo otioso, ergo de ijs omnibus reddenda erit ratio, quæ maiore sunt cum crimine coniuncta, quam verbum inaniter prolatum, vt de obulo, de tempore, de literis, &c.

Sapieu. 6. Tertiò, ex cogitationibus: *Interrogabit opera vestra, & cogitationem scrutabitur.* Nam de cogitationibus impij interrogatio erit. Et illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. *Scrutator cordium & renum Deus, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.*

Qui ergo sententia Christi solos immiseri- cordes percellat?

Matt. 25. Quod CHRISTVS solorum misericordix operum mentionem faciat, dum supremi illius iudicij rigorem nobis inculcat, non hæc causa est, quia illuc nullius alterius rei fit reddenda ratio; sed vt sciamus non de sola fide inquirendum esse, sed multo magis de operibus charitatis.

Secundò, multo grauiorem damnationis sententiam in eos esse ferendam, qui malis operibus Deum offendunt, si neglectus auxiliij proximi, gehenna puniatur.

Tertiò, nullum esse peccatum, quod non possit charitate deleri; ac merito æternis ignibus mancipari peccatores, qui peccata sua elemosynis neglexerunt redimere.

*Qui constabit iustam esse iudicis
sententiam?*

Singulorum singulis peccata patebunt:
libri enim conscientiarum aperti erunt, in Dan. 7.
quibus (vt libro de virginitate ait D. Basil.) apoc. 20.
ta hominum vita, eorumq; gesta quasi depicta. ad Aug lib.
mirabili modo vniuersis ponentur ob oculos, vt de ciuitate
mira celeritate quisque singulorum facta Dei. c. 14.
meritaque aspiciens, sententiam iudicis ap-
probet.

VIVOS ET MORTUOS.

Quos nominas viuos & mortuos?

Viuos, hoc est, qui circa illa tempora viuū
reperientur: his enim licet ex generali Dei
sententia moriendum sit, & in cineres ex ig-
ne conflagrationis, qui orbem succendet,
redeundum, non diu differetur resurrectio.
Mortuos, id est, qui multo ante mortui fue-
rant: vel viuos iustos, mortuos peccatores. Et
quidem credere tenemur, omnes omninò
homines ante tribunal Christi manifestan-
dos, sententiamque accepturos, vel æternæ
gloriæ, vel æterni supplicij.

Pari modo omnium merita discutientur?

Minimè: nam infideles, qui nullis operi-
bus bonis ornati, sed multis malis scædi &
oppressi ex hac vita migrarunt, secum ipsa
damnationis sententiã ferunt, sicut CHRIS-

STVS

Ioan. 3. STVS dicebat: *Qui non credit, iam iudicatus est,*
 Pjal. 1. *& tales impij non resurgent in iudicio.* Similiter
 Orig. tra- viri sancti, qui Apostolorum exemplo, ab-
 ctatu 2. in dicatis omnibus, voluntaria paupertate, ca-
 Matth. stitate, & obedientia, in statu perfectionis
 D. Aug. li. Christum probè secuti sunt; futuri sunt iu-
 20. de ci- dices, & *sedebunt super sedes duodecim, iudican-*
 nitate Dei *tes duodecim tribus Israël.* Cæteri seu iusti, seu
 cap. 5. & Homi. 50. peccatores, qui bona opera malis coniunxe-
 D. Grego. runt in iudicium & discussionem adducen-
 lib. 11. mo- tur.
 ral. ca. 30. & lib. 26.
 cap. 24.
 Matth. 19.

Quis hinc redundat fructus?

Primò, Consolatio bonorum, quibus aliquando miseriarum omnium finis imponetur, præmiumque laborum conferetur: Deo enim est cura de nobis, qui & labores & dolores nostros considerat.

Secundò, Terror malorum, quia à sapientissimo Iudice eorum opera ad normam iustitiæ examinabuntur; & ab eo qui neque precibus, neque precio flecti potest, iudicabuntur; ab omnipotente punientur, pro momentaneis bonis reddentur æterna mala, pro paucis plurima, parvis maxima.

ARTICVLVS OCTAVVS.
 CREDO IN SPIRITVM
 Sanctum.

Quid sequentibus articulis agitur?

De

De tertia persona in diuinis, eiusque effectibus in Ecclesia.

Qua huius Spiritus natura?

Quia in ipsum nos credimus, significatur verus esse Deus, eadem qua Pater & Filius diuinitate, maiestate, atque potentia, quod his verbis in Symbolo Constantino-politano explicatur; Qui cum Patre & Filio adoratur & conglorificatur.

Tametsi namque, vel in sacris literis, vel in precibus Ecclesiæ, rarior fiat Spiritus Sancti, atque Patris aut Filij mentio: nusquam tamē excluditur; sed cum Patre vnus Deus, sub Patris nomine intelligendus venit, quoties proprietates Patris distinctionem non facit. *Itaque nemo nouit Filium, nisi Pater, neq; Patrem nisi Filius.* Et, *de die illo nemo nouit nisi solus Pater*, & si quæ sunt alia, quæ significant actiones Dei, tota Trinitas in Patre est accipienda. Filij meminimus distinctè sæpius in nouo Testamento propter humanam naturam quam assumpsit, rarius in veteri Testamento, quando obscure homines in eius necdum incarnati notitiam venerant. Patris nomen crebrius exprimitur, tum quod ei tribuatur potentia, quam veneramur atque metuimus, tum quod eius Filius humanum genus Deo conciliauerit.

Quod habet nomen?

D Ter-

Tertiæ huic personæ diuinæ, peculiare nomen non affcribitur, sicut Patri & Filio; sed cõmune, quod in cæteras personas competere potest. Siquidem tota Trinitas & sancta est & Spiritus (Spiritus, inquit, est Deus) idque ex eo quod eius ineffabilis processio, nomine proprio explicari nequeat, sicut processio Filij quæ est generatio. Accõmodatè tamen vsurpatur hoc nomen Spiritus, à vento subtiliter impellente sumptũ; quod hæc persona procedat à Patre & Filio per modum amoris: sicut enim amans in alium fertur amore, ita Pater in Filium, & Filius in Patrem Spiritu Sancto.

Qua ratione sanctum confitemur?

Sanctus dicitur non ad creaturarum morè, quæ vel Deo consecratæ sunt; vt vasa sacra; vel diuina internaque gratiæ iustitiæ affecte; vt homines mortales: vel diuina participatione gloria condecorati, vt sancti in gloria; sed quod sit ipsissima sanctitas, fons & origo creatæ omnis sanctitatis, omnia perficiens, omnia consecrans, omnia sancta efficiens.

Ostende quod nos diuinus ille Spiritus sanctificet?

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Primò ipse Concionatores, Pastores, Doctores instituit, muniaque Ecclesiæ ad peccatorum conuersionem, corporisque mystici ædificationem diuisit.

Secundò,

Secundò, Ipse occasiones à consuetudine peccatorum ad vitam meliorem homines reuocandi suppeditat, Doctores ad docendum impellit & mittit, Petrum ad Cornelium, Philippum ad Eunuchum. *Actor. 10. Actor. 8.*

Tertiò, Ipse animam occulta vi interius emollit ad pœnitentiam. *Isaiæ. 11.*

Quartò, Ipse peccatorum dat veniam, & maculas omnes detergit.

Quintò, Ipse sapientiæ, scientiæ, cœterisque donis mentem illustrat.

Sextò, Ipse affectus nostros infusis virtutibus, ad sanctas actiones inclinat.

Septimò, Ipse denique sanctificatos & iustificatos velut sigillo obsignat, vt non obscurum sit, hoc vitæ curriculo dimenso, nos in numero esse filiorum Dei, estque pignus seu arrha hæreditatis æternæ, quam qui secum ex hac vita deferet, ius habebit futuræ retributionis. *Signati (inquit) estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* *Ephes. 1.*

Recense Spiritus Sancti proprietates?

In Constantinopolitano symbolo varia de Spiritu Sanctò, ob insurgentes hæreses, explicata fuerunt. Primò, Dominus; tum quia vnus Deus cum Patre & Filio, creator, conseruator, ac moderator rerum omnium; tum quia verè liberos dominosque sui ipsorum illos efficiat, quos semel occupauit, tol-

lens metum omnem, animumque seruile
ubi enim spiritus Domini ibi libertas.

2. Cor. 3. Secundò, viuificans. i. quia res om
 creatæ eius beneficio habent id ipsum qu
 sunt, qui & uiuentibus largitus est vit
Psal. 103. iuxta illud; *Emitte spiritum tuum & crea*
Gen. 1. *tur. Et, Spiritus Domini ferebatur super aqua*

1. Tim. 5. quia per suam gratiam fit vita animæ,
 qua, corpore uiuentes, mortui sumus De
 quia in resurrectione iustorum, ad vitam
 uocabit corpora nostra, nõ quidem ea
 diuisione qua damnatos, ut scilicet anime
 poribus suis restituantur; sed ut dono Sp
 tus reddantur agilia, impatibilia, spiritua

Rom. 8. *Viuificabit (ait Apostolus) mortalia corpora*
stra, propter inhabitantem spiritum eius in v

Tertiò, qui ex Patre Filioque procedit
 est amor Patris & Filij, & nexus vtriusque
 eiusdem substantiæ & diuinitatis. Non
 tur, non formatur, non generatur; sed
 cedit, à Patris & Filij substantia, hoc est, à
 tre & Filio, non ut à diuersis principijs,
 ab vno principio, vnde dicitur Spiritus

Matth. 10. tris & Spiritus Filij, & ab vtroque accipit

Ioan. 16. *(De meo accipiet: Omnia quæcunque habet*

Rom. 8. *mea sunt: propterea dixi de meo accipiet.*

Galat. 4. ab vtroque ad nos mitti. *Misit (inquit)*

Ioan. 15. *Spiritum Filij sui in corda vestra. Et Christus*

venerit Paracletus, quem ego mittam à Patre.

Quartò, qui cum Patre & Filio simi

do

doratur & conglorificatur. Tametsi accipiat
 à Patre & Filio, tametsi mittatur, tametsi sit
 donum, quod à Deo datur hominibus, est
 tamen vnus & verus Deus cum Patre & Fi-
 lio, cui templa consecrantur, (nam *membra* 1. Cor. 6.
nostra templum sunt Spiritus Sancti) cui sacri-
 ficia offeruntur, qui vbique est; qui *scrutatur*
profunda Dei: Denique qui vnum habet no-
 men, vnam potestatem, vnam gloriam, vnã
 naturam cum Patre & Filio; Sic enim legi-
 mus, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Math. 28.
Et Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, 1. Ioan 5.
Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt.
 Quod autem mitti dicatur, non arguit infe-
 riorem dignitatem, aut maiestatem: Nam &
 Rex mittitur quandoque à consularijs, &
 Filius Dei à Patre & Spiritu Sancto. *Nunc ait,* *Isaiæ. 48.*
misit me Dominus Deus & Spiritus eius. Mitti
 autem à Patre & Filio dicitur Spiritus San-
 ctus, à quorum natura cum sua omnia habe-
 at, ad nos sponte venit, sua dona nobis com-
 municaturus.

Quintò, qui locutus est per Prophetas. 2. Cor. 3.
 Author omnium scripturarum, tam quæ in
 corde Ecclesiæ, quam quæ in codicibus ma-
 nu scriptis sunt exarata. Non enim solum
 ad Prophetas ea pertinent, quæ atramento,
 vel in tabulis lapideis scripta habemus, sed ea
 etiam quæ Spiritu Dei viui in tabulis cordis
 carnalibus. His verbis significatur fundamē-

tum fidei nostræ esse Deum Spiritum Sanctum, cui loquenti per Prophetas, & sanctam Ecclesiam Prophetarum matrem, credendum est, & obsequendum.

Vnde varia illa nomina, quæ Spiritui Sancto scriptura tribuit, dicuntur?

A varijs effectis. Primò, dicitur digito Dei, tum ob donorum multitudinem; tum quod sicut quondam in Moyse tabulis impressus decalogus Dei digito, ita lex uangelica cordibus nostris per Spiritum Sanctum inscribatur.

Ioh. 15. Secundò, Paracletus, quod sonat adiutorium, & consolatore; officium quippe digni spiritus est, interna suauitate pios consolari, modumq; his suggerere, deuotè Deum precandi, ad quos accesserit.

Ioh. 15. Tertio, Spiritus veritatis. 1. quia veritatem fidei Ecclesiam & Christianos omnino docet. 2. quia ipso Doctore intus loquenti discimus res, prout verè sunt, æstimare, & non lestes pro solidis, terrenas pro vanis putare. 3. quia sana consilia suggerit suis, iuxta illud

Psal. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam.*

Psal. 50. Quartò, Spiritus rectus, qui mentes nostras peccatorum sarcinis ad ima depressas erigit in cælum.

Psal. 50. Quintò, Spiritus principalis. Tame

sunt multa Spirituum genera hic tamen est præcipuus, cui sunt aures præbendæ.

Sextò, Spiritus adoptionis filiorum Dei, qui solus nos efficit Dei filios: *ipse enim Spiritus reddit testimonium Spiritui nostro, quod sumus filij Dei.* Rom. 8.

Septimò, Donum, quia nobis à Patre & Filio gratis donatur, vt eo libere vti fruique valeamus. Quod sic non est intelligendum, atque si Spiritus Sanctus ipse in nos illaberetur, in quibus prius non fuisset, qui vbique est; sed quod gratia Dei, charitas atque iustitia, cæteraq; ipsius dona, de quibus Isaias, & fructus de quibus Apostolus Paulus, ad nos veniant & nos afficiant. Isaiæ. 11. Galat. 5.

Collige fructus ex hoc articulo.

Discimus primo, non violare corpora nostra in quibus ceu templis sibi consecratis ac dicatis Spiritus Sanctus inhabitat; nec arbitrari nos esse profanos homines instar gentilium, qui tot Sacramentis Baptismi, confirmationis, Eucharistiæ, pœnitentiæ & Deo dedicati, & mancipati sumus.

2. Corda nostra illicitis desiderijs, & moribus purgare, vt prius recipiant liquorẽ gratiæ Sancti Spiritus, sicut enim vasculum pulchrè dilutum, & alieno liquore vacuum, admittit vinũ merum: Ita Christiani hominis animis peccatis & cõcupiscētijs liber, aptus

D 4 est,

est, qui sinceram gratiam diuini Spiritus accipiat, & intimis puræ mentis penetralibus repositam, iucundissimo cum fructu, magnaque cum voluptate conferuet.

ARTICVLVS NONVS.
SANCTAM ECCLESIAM CATHOLICAM, Sanctorum communionem.

Vnde nomen Ecclesiæ profluxit?

Postquam homo in peccatum lapsus, à vero DEI cultu & via salutis aberrauit, CHRISTVS in mundum veniens certam quandam hominum societatem instituit, legibusque instruxit, quam appellauit Ecclesiam, hoc est, congregationem euocatam.

Primò, quod ad eam nemo nisi à Christo euocatus veniat.

Secundò, quod non coactus (vnde vetus nomen synagogæ imponere illi noluit) sed sponte sua.

Tertiò, vt qui in ea essent, hoc beneficium agnoscerent, quod ex cætu impiorum, ad congregationem iustorum assumpti essent.

Quartò, vt meminissent non propterea securitatem sibi polliceri, quia vocati essent; *siquidem multi sunt vocati, pauci verò electi.*

Quo consilio Christus hanc hominum congregationem sibi delegit?

Vt

Vt cæteris hominibus à vera Dei notitia salutisq̄ue via aberrantibus, illis & veram scientiam Dei, diuinarumq̄ue rerum, & verum Dei cultum, & veram rectamq̄ue viam demonstraret adipiscēdæ salutis: nam soli huic hominum cætui veram fidem, syncerum vs̄um sacramentorum, meritaq̄ue sanguinis & mortis suæ commendauit.

Quid nobis hoc articulo credendum proponitur?

Esse in orbe terrarum huiusmodi congregationē, diuina misericordia collectam, quæ his iam dictis gratijs & priuilegijs sola ornatur, in quam conuenire debeant, quotquot vel iustificationem vel peccatorum remissionem, vel salutem animæ consequi volunt.

Sufficitne generalis ista fides esse aliquam huiusmodi Ecclesiam?

Ista non satis magnam vim habet, ad obtinenda hæc Dei dona, nisi simul etiam cognoscatur, quænam illa sit, à qua sint huiusmodi petenda & accipienda; sicut satis non est credere, aliquem esse Christum, hominibus in saluatorem à Deo constitutum, (talem enim eliquem futurum etiam Iudæi faterentur) nisi credatur IESVS noster is esse, quē Pater de cœlis his verbis nominauit; *Hic est Filius meus dilectus: idcirco iubemur hoc arti-* *Math. 17.*

culo, certam aliquam hominum congregationem credere hanc esse Ecclesiam, & quam illa sit, non ignorare. Nempe i los homines quos Christus alloquens, & digito suo demonstrans, dicebat: *Vos estis lux mundi:*
Math. 5. *Lucæ. 10.* *Qui vos audit me audit: Ecce ego mitto vos.* Hi erant sancti Apostoli, Ecclesiæ fundatores, & Pastores, & qui illis legitimè eadem fide, & religione successerunt.

Que sunt infallibiles Ecclesiæ notæ?

Quia venturi erant homines, qui veræ Ecclesiæ successionem ab Apostolis in dubium reuocarent, & suos quisque cetus ad Apostolos referre conarentur; expresserunt hoc articulo sancti Apostoli tria manifesta indicia, quibus Constantinopolitana synodus adiecit quartum, ne quis à vera Ecclesia ad infidelium hæreticorum, vel schismaticorum conuenticula, & synagogas aberraret, Ex qua re liquet, quam sit ad salutem necessarius iste articulus, qui hæreses omnes & prodit & condemnat. Tria illa indicia ab Apostolis posita sunt, vna, sancta, Catholica: quartum in synodo appositum ad priorum declarationem est Apostolica.

Quomodo dicitur Ecclesia vna?

Vox ista in Constantinopolitano Concilio est addita, occasione singularis numeri, quo hic articulus ab Apostolis est conscriptus. Hanc vnitatem Ecclesiæ, frequen-
 ter

ter commendat scriptura. In Canticis. *Vna est Ephes. 4. columba mea, vna est speciosa mea.* Et D. Apostolus exponit, cum dicit: *Vnum corpus, vnus Spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae, vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium.* Vbi cum non audiamus, vna voluntas, vnum membrum, vna opinio, certum est non lædi vnitatem, si de rebus ad fidem non pertinentibus, diuersæ sint multorum sententiæ, aut si dissentientes habeamus voluntates, aut desideria (nam etiam in eodem corpore diuersa quandoq; appetunt pectus & stomachus) vel non prorsus easdem sequamur viuendi rationes, vt hic sæcularem, iste Ecclesiasticam, ille monasticam B. Dominici, Francisci, Benedicti, &c.

Vnde ergo Manifestè cognoscitur Ecclesia vnitas?

Ex duobus potissimum iuxta Apostolum ex vnitatem fidei & doctrinæ Sacramentorū quo refertur quod ait, vnus dominus, vna fides, vnus Deus & pater omnium, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae vnum baptisma.

Ex vnitatem corporis, intellige mystici q̄ aperte dicit Ecclesiam vnū corpus pronunciando. Illa itaque congregatio sola, in qua duplex vnitas, Spiritus inquam & corporis reperitur, vera est, & vnica Dei Ecclesia.

Fidei

*Fidei ac Sacramentorum vnitatem vnde
deprehendes.*

Duobus manifestis indicijs 1. si de fide, Sacramentorum numero vsu & administratione vna eademque perpetuo in ea Doctrina fidei, nec in contrarios aut diuersos sensus sit variata per eos qui illam profitentur.

Secundò, si omnes qui fidem aliquam spectatis vnum idemq; in omnibus religionis articulis sentiunt. Itaque patet ad oculum cœtum hominum, qui hodie se Evangelicos vocant nullo modo Ecclesiam esse. Toti namque mundo manifestum fidem suam sæpe mutasse, & mutare in dies. Idem de Sacramentis faciunt. Deinde adeo inter seipso dissident, vt sibi mutuo Lutherani Calvinistis, & Calvinistæ Lutheranis, imò & Lutherani vnus sectæ Lutheranis alterius, similiter & Calvinistæ anthema dicant, atque alij alios vt hæreticos damnent.

*Quomodo à corporis vnitatem Ecclesia
dicitur vna?*

Sicut in vno corpore multa membra habemus, ait Apostolis, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo (H O C E S T I N E C C L E S I A) singuli autem alter alterius membra. Et quidem tale corpus est Ecclesia, in quo oculus nō potest dicere manui: Ope-
ra tua

ra tua non indigeo, aut iterum caput pedibus. Non estis mihi necessarij. Cum igitur principale caput, quod Christus est, dicere possit oculis, manibus, & pedibus, hoc est omnibus & singulis membris. Opera vestra non indigeo: consequens est Ecclesiã Christi membra habere, quæ non habeant eundem actum, sed in varia ministeria distincta: Et super omnia caput vnum à quo dirigantur & gubernentur. Caput, inquam ministeriale, & vicarium primarij capitis, quod membris non possit dicere: Non estis mihi necessaria. Vbi igitur visibile caput totius congregationis non agnoscitur quale quidem agnoscunt Catholici Romanum Pontificem Iesu Christi vicarium; Hæretici vero nullum tolerant etiam si ab vno aliquo hæresiarcha originem ducunt vel vbi non sunt distincta ministeria (vt apud eos est cernere qui ciuili magistratui ius omne Ecclesiasticum tribuunt) fieri nequit vt sit vera Christi Ecclesia. Et hoc manifestum & infallibile signum veræ Ecclesiæ.

Sanctitatis nomen quas habet significationes?

Quod ad rem præsentem attinet quatuor sufficiunt. Primò, sanctum est Deo consecratum, vel solo voto, aut desiderio aliorum, (quomodo animal sanctum erat, quod

Leuit. 27.
1. Cor. 7.

quod solo voto Deo dedicabatur, & infantes Christianorum necdum baptizatos aut natos appellat Apostolus sanctos) vel aliqua consecratione, quomodo sacerdotes & vasa sacra effici sancta consueuerunt. Hoc igitur pacto Ecclesia sancta est, tota per baptismum Deo consecrata; Et qui baptisate abluti non sunt Iudæi, Ethnici, Anabaptistarum Filij, huius sacræ familiæ membra censerî non possunt.

Secundò, sanctum ab interna iustitia, & inhærente sanctitate nominatur, quæ est vita Ecclesiæ, sicut anima corporis.

An omnes qui in Ecclesia sunt iusti?

Sicut non omnia quæ ad idem corpus attinent, in se vitam habent, velut in homine pili, vngues, humores, fierique possent, vt maior pars eorum quæ corpori adhærent, vita destituatur, vt in arbore quadam cuius plures sint rami emortui & aridi, quam viui atque vegeti; sed ad viuentis nomen retinendum satis est, si in aliqua parte vita conseruetur; quæ vita tametsi quandoque se non prodat, vt in arboribus per frigora hyemis, existimandum est tamen à toto corpore vitam non abesse, quam diu manifestis indicijs de interitu nihil constat. Pari modo Ecclesia sancta est, quæ sanctos multos & aluit, & in cælos præmisit, & nullo argumento conuinci potest omni sanctitate vacare,

care,

care, quin potius verisimilibus rationibus probari, multos extare etiamnum sanctos & pios, Deoque acceptos homines.

Quæ sunt infallibilia sanctitatis argumenta?

Sanctitatem hominum, miracula in vita & post mortem exhibita testantur. Conuentus alij infidelium hominum, neque sanctum se aliquem habuisse, atque ad cœlos præmississe, neque adhuc in viuis habere testimonio vlllo certo (cuiusmodi sunt, non externa species pietatis, quam improbi quoque imitantur, & simulatè exprimunt; sed diuina, vt diximus eaque nulla re dubia obscurata reuelatio, aut miracula naturæ vires excedentia) docere vlllo vnquam tempore potuerunt.

Profer aliam sanctitatis significationem?

Tertio sanctum à puritate doctrinæ accipitur, estque Ecclesia sancta, tum quod nihil vel scripturis, vel rectè rationi repugnans commendet, tum quod sancti mores eius prædicationem & spiritum comitentur, sicut olim ad conciones Apostolicas, multi paupertatem voluntariam amplexabantur, virginitatem colebant, humiles maioribus obsequentes, virtutisque omnis sectatores cuadebant.

Qui

*Qui ob huius sanctitatis defectum ab Ecclesia
alieni sunt?*

Primò, qui sacram scripturam vel abijciunt, vel mutilant, vel ad alienos sensus, contra maiorum omnium interpretationem, detorquent.

Secundò, qui aliena à recta ratione docent; cuiusmodi sunt, Deum esse authorem peccati, hominem libero arbitrio carere, fidem Deo datam impunè violari posse, aut debere, Maiores omnes totis 1500. annis in densissimis errorum tenebris versatos esse, usque adeo, vt Christo iniuriam per sacrificium & sanctorum inuocationem intulerint, & gentilium ritu idola coluerint, imo gentilibus omnibus deterius egerint, vt qui frustulum panis pro Deo habuerint.

Tertiò, quorum prædicatione, ex vi spiritus quo impelluntur, atque instigantur, mali mores exclusis bonis, in populum induci solent.

Quò cognoscam ex vi Spiritus, atque adeo prædicatione Doctoris alicuius nasci malos mores?

In his tribus modis deprehendi potest. Primò, si primorum authorum (qui suarum sectarum plenitudine Spiritus abundauerunt) improbi mores fuerint.

Secundò, si ex concionibus populus non corde

corde compuncto, animo humili, mansueto, modesto; sed truci vultu, spirans minarum & cædis, domum exeat.

Tertiò, si illis locis, vbi præcipuè cætus isti vigent, exulet omnis pietas, disturbentur monasteria, negligatur virginitas, cessent ieiunia, cæteræque virtutes Christianæ, à Christo & Apostolis commendatæ explodantur.

Quid postremò sanctum significat?

Idem quod stabile fixum, immobile firmum, à verbo sancire, quod est firmare. Est igitur Ecclesia sancta, quoniam nullis aduersitatum procellis succumbit (*Porta inferi, ait Christus, non præualebunt aduersus eam.*) Matth. 16.

Quamobrem non pertinuerunt vnquam ad veri nominis Ecclesiam, conuentus hominum dissipati, vt veterum hæreticorum, vel insurgentibus nouis obscurati, quomodo Manichæi, veteres Simonis magi scholas, & Ioannes Hufs Ioannem Wiclefum vicit, & Calvinus Lutherum paulatim obfuscat.

Ecclesia cur dicitur Catholica?

Duabus ex causis: Priori, quia nulli populo alligata, vt Iudæorum Synagoga, nulli ætati, sexui, conditioni, nationi, admittit omnes, cuiusmodicumque illi sint tandem, qui Christo nomen auent dare.

Posteriori, quia per orbem vniuersum
E sparsa

sparſa atque profeminata. Hoc ſignum in nullam hæreticorum ſectam conuenit, qui certis ſuis anguſtijs ſe continētes, nunquam potuerunt eandem ſuam doctrinam in alias omnes nationes importare: vel enim non fuerunt auſi, vt Lutherani in Hiſpaniam; vel non permiſſi, vt Caluiſtæ in Indiam; vel non admiſſi, vt Confeſſionistæ in Græciam; vel importantes corruerunt, vt Caluinus Lutheranismum in Gallia, Puritani Caluinismum in Anglia, ad gloriam ſcilicet proprij nominis, quod mallent Doctoris & Inuentoris honorē quam discipuli. Sola doctrina Romana Eccleſiæ pari conſtantique ritu, atque modo, vbique per orbem terrarum colitur & obſeruatur.

Da quartam Eccleſiæ notam.

Maniſteſtum eſt veræ Eccleſiæ indicium, ſi deprehendatur Apoſtolica, hoc eſt, ab Apoſtolis ſanctis, auctoritate Chriſti, fundata, & ad nos uſque perducta.

Apoſtolicam eſſe vnde cognoſcam?

Duobus modis agnoſci poterit: Priori, ſi per ætates omnes aſcendens, eandem fidem & religionem ad Apoſtolos deducas; quod fiet commodè, ſi modum illum, quo in hæc editiones ſit primum importata fides, & huc uſque conſeruata, inſpicias. Atque tunc conſideres, an id credatur ab ijs qui nunc vi-

uunt

uunt hominibus, quod fidei religione obseruatum fuit ab illorum maioribus, & ab illis rursus, quod à suis, atque ita deinceps, quoad continua peruestigatione venias ad illos, qui ab Apostolis eorumuè successoribus missi, Ecclesiam in terris & Regionibus hisce plantauerunt.

Posteriori, si Pastores atque Doctores, vel missionem, vel ordinationem suam, nulla facta interruptione, ad Apostolos Christi referunt; quomodo non pauci veteres Doctores, à successione nunquam interrupta docuerunt Romanam Ecclesiam, illam eandem prorsus esse, quam fundauit & rexit Apostolus Petrus.

Quamobrem excludendi sunt à nomine Ecclesiæ cætus illi, qui aliam fidem, atq; maiores, totis his 1500. annis coluerunt, in orbem inducunt: Et illi quoque, quorum Pastores atque Doctores, legitimam suam missionem ad Christi Apostolos non referunt. Cum igitur hæreticorum omnium conuenticula, ante suum hæresiarcham, ne vnum quidem hominem exhibere possint, qui omnibus illius hæresiarchæ doctrinæ aut religionis capitibus assensus fuerit; neq; Pastorum suorum missionem ultra hæresiarcham, (qui à nemine, quam à semetipso, mendacique Spiritu suo, vt noua comminisceretur, est missus) institutam proferre,

E 2 non

non obscurè liquet apud hæreticos non esse Ecclesiam.

Quem fructum ex dictis colligis?

Primò, Quando orbis varijs opinionibus confunditur, vt quo se vertat homo, ipse non videat, discimus hoc articulo, Ecclesiam certis indicijs agnoscere, agnitam retinere, eiusque fidem totis viribus amplecti atque tueri.

Secundò, Discimus Deo nostro gratiarum actiones referre, qui nos ex tenebris euocauit ad Ecclesiam, suoque nomini atque obsequio dedicatos, sanctos effecit. Retinenda est ergo interna sanctitas, maximeque ad laborandum, ne diffidijs aut opinionibus nostris, non dico Ecclesiæ vnitas, sed proximorum nostrorum pax & concordia, vel minima ex parte violetur.

SANCTORVM COMMUNIONEM.

Quid est quod Sanctorum communionem credimus?

HÆc pars additur, vt sciant Christiani, quam sit bonum, quantarumq; commoditatum societatem habeat, in Ecclesia versari, in qua tamen si bona quisque habeat sua temporalia (quæ post peccatum, ob hominum malitiam, non expedit esse communia)

nia) in spiritualibus tamen bonis est communio.

Quorum bonorum Sancti communionem habent?

Vt de Ecclesia hac terrena, & in terris adhuc militante primum loquamur, primo communia sunt omnibus sacramenta, quæ ad singulorum vtilitatem à Christo instituta fuerunt, vt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, &c.

Secundò, Sacrificia quæ pro Ecclesia à Sacerdotibus offeruntur, & preces communes.

Tertiò, bona opera singulorum Christianorum aliquid in commune, & singulis conferunt; sicut cibus quem sumit os, prodest singulis membris.

Gratia Dei quæ in vno homine est ad alium sese transfert?

Minimè, deriuat tamen alienæ probitatis fructum in alios duobus modis: Priori *Gen. 18.* quidem, dum ob coniunctionem cum homine sancto, & abundante meritis, vel parcat Deus alijs, sicut Sodomis pepercisset, si adfuissent decem iusti; Et Princeps parcat *Gen. 17.* amici sibi vnice dilecti fratribus, atque cognatis; vel bene fit, vt Ismaeli in gratiam patris Abraham; Sic Pharaon tradidit Iacobo *Gen. 47.*

Patriarchę, & filijs eius terram Gosen in gratiam Iosephi.

Posteriori verò, dum ex coniunctione cum hominibus sanctis, alij ad meliora inducuntur; quod enim carbonibus, aut lignis vsu venit, vt in ignem iniecta concipiunt ignem ardore aliorum; ita ex præsentia, consuetudine, familiaritateque bonorum, alij nonnihil pietatis hauriunt, cum ex spiritu loquentis; tum ex Angelorum Deique præsentia, sicut contra, vsu & societate malorum efficitur quis deterior, vel ex veneno quod ex impiorum ore dimanat, vel à malignis spiritibus, qui impios comitantur & dirigunt.

Perge in exponendis bonis que sancti communia habent?

Quartò, quædam sunt opera sanctorum, aliqua ex parte ipsis non necessaria, quæ in communem Ecclesiæ thesaurum referuntur, eiusmodi sunt pœnæ & afflictiones, quas supra quàm mererentur, quidam sustinuerunt, sicut de se D. Iob fatebatur: *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram meruis, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.*

Iob. 6.

At Deus renumerat suum opus cuius abunde.

Vnum

Vnum idemque hominis opus, duos potest effectus producere, ita inter se separatos, vt vnus ipsemet homini proffit, alter verò alijs: veluti obambulatio tam corpus exercet, quam sanitatem conseruat: satisfacit etiam decreto magistratus, quo ciuis suo tempore ciuitatis mœnia obire tenetur. Si quis igitur hac obligatione ciuili liber, vices amici hac ambulatione suppleat, is sane & sibi proderit in valetudinis cura, & amicam obligatione liberabit. Pari modo, si quis vir sanctus grauiam sustineat incommoda, aut etiam vltro susceptas afflictiones, sibi ipsi mercedem eximiam parat in cœlo, insigni sua in Deum charitate; At quia dolorum proprius effectus est satisfacere pro illicitis voluptatibus, atque peccatis, quæ non ita grauiam, vt tam immani pœna expiari debeant, à sancto illo commissa fuerunt, ne effectus ille fructu suo careat, voluit Deus, vt in aliorum satisfactionem; in Ecclesiæ thesauro spirituali asseruaretur. In quo thesauro sunt præter Sanctorum merita, etiam immensa merita Christi, qui cum peccatum fecit nullum, pœnas tamen grauissimas perpeffus est.

Quis thesauri istius vsus?

Hic in eo cernitur, quando Christianis, qui per sacramentum pœnitentiæ, impetrata peccatorum venia, alicui adhuc pœnæ

E 4 obno-

obnoxij sunt apud Deum, Christi & Sanctorum pœnæ, ad pœnarum satisfactionem applicantur. Has vocamus indulgentias, quarum distributio penes Ecclesiæ caput est, sicut penes principem, aut patrem familias dispensatio omnium bonorum Reip. atque familiæ. Et hæc merita quandoque ad totius pœnæ satisfactionem adhibentur, in indulgentijs, quæ plenariæ dicuntur; Quandoque ad partem debitæ pœnæ, pro superioris dispensatoris arbitrio. Neque mirum hoc videri debet in spiritualibus obligationibus, cum in temporalibus apud Magistratum sæcularem, vnius pro alijs admittatur satisfactio. Hanc bonorum communionem exposuit D. Ioannes similitudine societatis mercatoriæ, vbi sic lucrum in commune cedit, vt is tamen qui amplius contulerit, plus ex lucro referat. D. Paulus adduxit similitudinem corporis, ad cuius sustentationem & commodum, membra omnia laborant, & quodque sibi conueniens nutrimentum accipit. Quicquid enim boni operatur Christianus, tametsi ad peculiarem aliquem finem orationes suas, ieiunia, aliaque pia officia referat; quia tamen est membrum corporis, non carent cætera membra fructu suo; sicut pharmacum, quod ad valetudinem confirmationemque ventriculi, vel hepatis, aut alterius partis accipitur, ita prodest illi mem-

bro,

1. Ioan. 1.

Rom. 12.

bro, vt tamen ad reliqua membra vis eius transeat.

Qui sunt huius communionis exortes?

Hac communionē priuantur, quotquot extra Ecclesiam degunt, infideles omnes, Gentiles, Iudæi, Hæretici; præterea Catholici ob facinus aliquod graue, à communionē, & societate Ecclesiæ reiecti: non enim nisi ob peccatum mortale cum contumacia coniunctum est inferenda tam grauis pœna Christianis. Hi omnes tantis bonis destituuntur.

Primò, ad nulla admittuntur Sacramēta.

Secundò nihil ipsis profunt Ecclesiæ preces & sacrificia.

Tertiò, nihil merita Ecclesiæ, ieiunia, Eleemosynæ, vigiliæ, pœnitentię, opera bona, &c. sicut membra à corpore resecta, nihil faciunt commodi ex alimento corporis.

Quartò, traduntur sathanæ, qui extra Ecclesiam imperium exercet. 1. Tim. 1.

Quintò, iubentur Christiani talium hominum consortia vitare, præsertim qui aliquando in Ecclesia fuerunt, vt hæretici, & Catholici communionē priuati, tum ne malorum consuetudine aliquid eis adhæreat, tum vt mali ipsi consuetudine hac Catholicorum priuati, ad saniores mentem redeant. 1. Cor. 5. Tit. 1. 1. Cor. 15.

E 5 Sextò,

Sextò, vt viui ab Ecclesia fuerunt alieni, ita & defuncti. Itaque & corpus Ecclesiæ sepultura caret, & anima excluditur à gloria beatorũ. Et hæc de cõmunionem viuientium.

*Soline viuentes gaudent cõmunionem
Sanctorum?*

Ad Christi Ecclesiam pertinent tum sancti omnes: in cœlis regnantes cum capite suo Christo, qui ad Ecclesiæ suæ thesaurum merita sua contulerunt, & nunc pro nobis solliciti Deum precantur, nobisque subinde micas aliquas de mensa cœlesti deijciunt; tum animæ defunctorum, quæ nondum satis ad cœli gloriam fulgentes, purgatorijs pœnis mūdantur; ad quas ceu ad viua membra Ecclesiæ, defertur fructus bonorum viuientium; quorum precibus sanctis, officijs bonis, & afflictionibus non parum iuuantur. Nobis illæ vicissim rependant preces, sicut Hieremias in limbo patrum Israëlitis: sanctis autem in cœlo gloriosis, accedit aliquid gloriæ accidentalis, & noui gaudij, ex pijs operibus, quæ eorum institutione vel imitatione perficimus, ex precibus item quibus eorum intercessionem imploramus; denique ex sancta vita nostra: siquidem vnus membri gloria totum exornat corpus.

Collige fruētus.

Primò,

2. Mac. 15.

Primo, si spiritualium bonorum est inter omnes Catholicos tanta communio, discimus à terrenis bonis nostris, his longè inferioribus, Christianos pauperes non reddere alienos: imo libenter talenta omnia nostra, atque bona externa, in Christianorum omnium, tum spiritualem, tum corporalem utilitatem conuertere.

Secundò, discimus indulgentias non parui facere, aut leuiter negligere, sed in statu gratiæ eas reuerèter frequentare; nulli enim profunt in peccato mortali constituto, & multum iuuant pios, vt citius in patriam cœlestem ex hac vita migrent: sicut enim delicta sua nemo plenè intelligit, sic quanta eis pœna debetur, nouit solus Iudex iustus, atque districtus.

Tertiò, discimus toto corde vel ad ipsum excommunicationis nomen horrere, qua & bona omnia tolluntur, & mala omnia spiritualia aduehuntur. Quamdiu enim homo, tametsi peccator, & membrum mortuum, cœteris membris viuis, toti que corpori Ecclesiæ adhæret, aliorum præsidio à dæmonis potestate seruatur tutior, succique spiritualis particeps, quandoque (vt in morbidis membris euenit) vel in integrum restituitur, vel conscientiæ stimulis, à grauioribus malis cohibetur; vel saltem bonis temporalibus & huius commodis augetur.

Quartò,

Quartò, discimus vita de sanctos precibus, Elcēmosynis, bonisq̄ue operibus iuua-
re sanctisq̄ue in cœlis, qui nobis sua bona fe-
cerunt communia, honorem omnem & ve-
nerationem habere, seduloq̄ue precari, ne
peccata nostra, tantam bonorum ipsorum
communione, & applicationem impe-
diant.

ARTICVLVS DECIMVS.
REMISSIONEM PEC-
catorum.

*Tres insequentes articuli quo ordine inter
se se coherent?*

His tribus articulis sequentibus, tria bo-
na credimus, quæ beneficio Spiritus
Sancti unicuique nostrum offeruntur, in-
ter quæ prius nominatur peccatorum remis-
sio, quæ animam concernit, quàm carnis
resurrectio, quæ attingit corpus.

Primò, quia animæ curatio antecedit re-
surrectionem corporum.

Secundò, quia ad gloriam corporis nemo
resurrecturus est, qui non acceperit pecca-
torum condonationem.

*Quid remissionis vocabulo signi-
ficatur?*

Hoc nimirum, quod **DEVS** ad se acce-
denti-

dentibus peccata condonet & prorsus tollat, hominemque sibi reconciliet, per merita Christi, virtute Spiritus Sancti.

Mandatur cuique vt credat sibi esse peccata dimissa, se iam iustificatum & Filium Dei?

Caue ne id credas; fides illa non est Christianorum, sed vanissima hæreticorum fiducia, quam ipsi vocant fidem specialem, cum sit temeraria præsumptio, Catholicæ fidei aduersa, dicente scriptura: *Nescit homo an Eccles. 9 odio vel amore dignus sit, an prauum cor habeat, an seruo ad Deum conuersum: Verum hæc nobis ad credendum proponuntur;* *Ier. 17.*

Primò, in Ecclesia penes præpositos, Apostolorum Christi successores relictam potestatem remittendi peccata, quam ante Christi aduentum, DEVS ipse sibi reseruauerat.

Secundò, hanc potestatem Ecclesiæ in utilitatem fidelium datam, non esse ad certum peccatorum vel genus vel numerum adstrictam, sed ad omnia omnino extensam, vt possint Christi in terris vicarij peccata omnia, quantumcunq; numero multa, prorsus dimittere, neque possit plura condonare CHRISTVS ipse DEVS de cælis, quam concesserit hominibus condonare in terris.

Ter-

Tertiò, hanc remissionem non dari quouis modo ex hominum arbitrio, sed per sacramenta, his solis qui digne ea suscipiunt.

Per quæ sacramenta remittuntur peccata?

Baptismo remittuntur prorsus omnia, id etiam quod origine nobiscum attulimus; Pœnitentiæ vero Sacramento, illa omnia, quæ post Baptismum accesserunt; cæteris porro Sacramentis, tametsi sua quibusque peculiaria beneficia donentur, ob gratiæ tamen accessionem, quam per singula infundi credimus, leuia peccata ex animo delentur, & si quæ memoriæ grauiora exciderunt.

Perge in ijs enarrandis quæ hic credere iubemur.

Quartò, iubemur credere Christianis omnibus, qui Sacramenta hæc qua par est deuotione, & præparatione acceperint, peccata prorsus condonari, & nos ipsos verè iustificatos esse, peccatisque liberos, si quæ à nobis requirunt Sacramenta perfecimus.

Quintò, peccata quæ virtute Sacramenti remittuntur, prorsus tolli, nec radi nec tegi, neque aliquid vel punitione, vel ira dignum manere.

At in renatis manet concupiscentia.

Concupiscentiæ cæteræque imperfectiones

nes

nes ad mala propensiones, quæ in homine iusto, dimissis peccatis, relinquuntur, neque peccata vera sunt, neq; aliquid habent quod damnationem ad æternos ignes mereatur, nisi voluntatis consensus accedat. Dicit tamē possunt homonymōs peccata, tū quia peccati effectus, vt scriptura stilus, & idioma lingua; tum quia peccati causa, sicut frigus pigrum, & mors pallida.

Motiones porrò concupiscentiæ an sint peccata?

Siquidem in sola carne & inferiore hominis parte consistunt, non habent rationē peccati; si leuiter afficiunt uoluntatem delectatione, sunt peccata leuia seu uenialia, si uero uoluntatem in plenum deliberatumq; consensum trahunt, sunt mortalia.

*Augustinus
uarijs la-
cis.*

Redeunt né aliquando peccata?

Peccata omnia quantumcunque enormia, si semel dimissa fuerint, usque adeo diuina misericordia detergantur, vt nullo casu redeant; tametsi repetita grauius, propter ingrati animi flagitium, puniantur.

*De hac re
plenus in
Catechesi
de pœni-
tentia fol.
291.*

Quid præterea hic credimus?

Peccati turpitudine ab animo depulsa, statim succedere Dei gratiam, iustitiam, sanctificationem, qua animus ornatus, & inuatus Deo placeat; immò uero ad gratiæ ingressum peccata repellunt, sicut ad ingressum

sum

1. Cor. 6,
2. Cor. 5.
fum luminis discutuntur tenebræ. Abluti estis, (ait Apostolus) Sanctificati estis; Et, vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua.

Cur ergo in hoc articulo solius remissionis peccatorum fit mentio?

1. Pet. 2.
Hæ causæ adferri possunt; Prima, vt in gratiarum actionem semper meminerimus prioris nostræ conditionis peccatricis, vnde educi sumus, cum Deus de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum.

D. Aug. li.
19. de ciui.
tate Dei
cap. 27.
Secunda, quia, (vt ait D. August.) licet iustitia nostra vera sit, non tanta est tamen in hac vita, quin potius remissione peccatorum constet, ob lapsum quotidianum, quam perfectione virtutum.

Tertia, ad hominum, qui peccatis vel grauibus vel quotidianis obnoxij sunt consolationem, qui hoc articulo discunt, neque numeri, neque magnitudinis peccatorum haberi rationē, sed solius amoris in Deum, veri que doloris, de diuina maiestate culpæ, & maleficijs nostris, offensa.

Quarta, vt noua hac doctrina remissionis peccatorum, multi ad Ecclesiam adducerentur. Verè enim noua est, vt Athenienses de resurrectione dictitabant, à nemine Philosophorum aliquando tradita.

Collige fructus ex hoc articulo.

Posteaquam tam amplum nobis beneficium

cium à Deo condonatum est, obtinendæ remissionis peccatorum, danda est opera, ut eo fruamur, & de die in diem ne differamus vitæ nostræ in melius commutationem.

Primò, quia incertus est vitæ terminus.

Secundò, quia qui vero peccatorum dolore afficiuntur, non differunt redire cum Deo in gratiam, dilatio quippe indicium est adhuc confirmati in peccatis animi.

Tertiò, quia omne tempus omnisque locus aptus est agendæ pœnitentiæ.

Quartò, quia nullum tam enorme est peccati flagitium, ad quod remittendum Deus se non paratum exhibeat; *vtinam* (ait D. August.) *tam cito homo peccator resurgat ad pœnitentiam, quam cito Deus definitam vult mutare sententiam: neque quisquam sic est grauatus peccandi consuetudine, quem non volet sua gratia releuare.* Ser 102.
de tēpore.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

CARNIS RESURRECTIONEM.

Articulus vndecimus quid complectitur?

SECUNDUM beneficium quòd à Spiritu Sancto accepturi sunt fideles, est quòd corpora mortua, atque in cineres redacta, denuo resurrectura sint ad vitam; cuius beneficij non alium esse authorem quam Spi-

F ritum

Rom. 8. ritum Sanctum, testis est Apostolus: *Quod Spiritus eius qui suscitauit I E S V M Christum à mortuis habitat in vobis; Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.*

Qualis est iste articulus?

Difficilis creditu olim fuit, habuitque multum quæstionis, & controuersia, non solum apud Ethnicos, & Iudæos, & Saduceos, que, sed ipsos etiam Christianos: vnde varijs à Christo & Apostolo Paulo rationibus probari debuit. Est tamen ad salutem, vt firmiter assentiamur, necessarium à Deo non solum animæ beatitudinē, sed corporis quoque gloriam exspectandam esse; vt hoc corpus in Dei honorem & res cœlestes libenter expendamus.

Quare voluit Deus corpus esse retributionis particeps?

Primò, Quia simul cum anima ad Dei honorem laborauit.

Apo. 6. Secundò, quia cum anima à corpore separata, naturali desiderio feratur in corpus, (sicut in Apocalypsi nō obscu. è indicatur,) nunquam perfectè scelix ac per beata erit anima, nisi corpori denuò restituatur.

Tertiò, vt ad similitudinem capitis sui Christi, totus homo in cœlos ascendat.

Quartò, vt omnipotentem charitatem suam

suam Deus faciat manifestam, qualutem hoc nostrum in cœlum infert, & in thronum suum constituit.

Apoc. 3a

Quintò, ut semel inimica destruaturs mors, cum iusti mortui vitæ restituentur.

Quid denotat vox illa caro?

Vox ista, Caro vel pro homine ipso posita est, vel pro corpore, sicut in Symbolo Constantinopolitano dicitur, *expecto resurrectionem mortuorum*. Vbi tamen sunt Apostoli voce carnis potius, quam alia quavis.

Primò quidem, ut intelligamus solam hanc carnem nostram per mortem interire, ac dormire, non etiam animam, in quam somnus vel interitus non conuenit.

Secundò, ne existimemus cum veteribus hæreticis, spiritualem fore hominum resurrectionem, qualis est in iustificatione impij.

Tertiò, ne quis arbitretur aliud corpus, vel alterius naturæ, à mortuis resurrecturum, atque in sepulchrum illatum fuerat, cœleste (inquam) aut non naturale. Eadem enim caro nobis restiuetur, qua nunc circumdati sumus.

Qualia erunt resurgentium corpora?

Fide tenendum est omnes omnino homines, seu sanctos, seu impios, resumptis corporibus à morte excitandos. *Quia omnes* Ioan. 5.
qui

qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint uiuent. At cū scriptum legamus Non resurgent impij in iudicio, quibusdam in rebus de bonis & malis pariter æqualiter quæ fiet, in quibusdam autem ratio dispar seruabitur.

Atque in eo primò conueniunt omnia quod in resurrectione denuò victuri sint, redeundibus animis in corpora eadem, quæ reliquerant.

Secundò, quod nulla vnquam futura sit eorundem separatio, quisquis tandem casus aut quodcunque malum eueniat.

Tertiò, quod integra futura sint corpora, membrisque omnibus suis perfecta & absoluta.

Quæ diuersitas?

Hæc erit ex quatuor dotibus corporum gloriosorum, quas sacræ literæ exposuerunt.

Prima est impatibilitas, qua sancta corpora, neque pati quid possit, neque ledi. *Ita apoc. 7. que non esuriēt neque sitient amplius, neque cadent super eos sol, aut vllus æstus: Impiorum corpora, tametsi ad interitum non ledentur, neque prorsus morientur; patientur tamen non minus, imò verò facilius, atque dum in terris viuerent, idonea nempe ad omnem dolorem & pœnam. Proinde esurient & sitiēt, algebunt, ardebunt, sectiones, verbera, & quic*

& quicquid molestiarum aut pœnarum aliquid afferre poterit, cum dolore sentient, & præ dolore languebunt.

Secunda claritas, *Quia fulgebunt iusti sicut* Matth. 13.
sol in regno Patris eorum, Et corpus quod semina- 1. Cor. 15.
tur in ignobilitate, surget in gloria. Impiorum corpora obscuritate & fœditate horrorem incutere poterunt, & nauseam mouere, ad instar cadauerum à vermibus semiesorum, iuxta illud Isaia: *Vermis eorum non morietur, &* Isaie. 66.
ignis eorum non extinguetur, Et erunt vsque ad satietatem visionis omni carni, hoc est, abominacioni & horrori omnibus.

Tertia agilitas, quia corpora Sanctorum ad nutum animæ, breuissimoque tempore, sine molestia, vel defagatione illuc mouebuntur atque ferentur, quocumque voluerint: iuxta Isaia vaticinium: *Qui sperant in* Aug. lib.
Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas 20. de ci.
sicut aquila, current & non laborabunt, ambula- uitate Dei
bunt & non deficient. Itaque sursum ascendent cap. 18.
sancti in aëra obuij Christo Domino, & cū Isaie. 40.
Christo in suprema cœlorum tabernacula. Impiorum corpora grauedine deprimentur, & instar Dathan & Abiron, in cruciatus Num. 16.
inferorum, mole scelerum & impietatis abiecta depressaque decident, vinculisq; astricta, sicut scriptum est: *Ligatis manibus & pedi-* Matt. 22.
bus, projcite in tenebras exteriores.

Quarta, spiritualis subtilitas, quia semina- 1. Cor. 15.

*tur corpus animale, surget spirituale; quod ad
non resistet animæ voluntati atque iudicio
(sicut fit in hac vita mortali, vbi corpus quod
Sap. 9. corrumpitur aggrauat animam) vt etiam illi
futurum auxilio in suis spiritualibus fun-
ctionibus. Corpora impiorum hac dote ca-
rebunt, opprimentque animas, ne vel bonum
quid, vel iucundi, mente pertractent,*

*Ad vitam resurgent mortui vi sua
sicut Christus?*

Minimè: sed Angelorum ministerio col-
lectis vndecunque cineribus, corporibus
restitutis, diuina virtute animæ infundetur.

Quos colligis fructus?

Primò, discimus Sanctorum reliquias
quæ ad tantam glóriam in terris seruantur
deuoto affectu venerari, sicut eis post mor-
tem ipsemet Deus honorem habuit; quod
Deut. 34. Moysis, & Catharinæ corpora, ministerio
3. Reg. 13. angelorum sepeliuit; Prophetæ occisi cor-
pus intactum à bestijs seruauit, ad Helisæ
4. Reg. 13. ossa sepulta mortuum excitauit; multaque
etiamnum miracula, & signa ad Sanctorum
memoriam & reliquias edit.

Secundò, discimus corpora nostra in vi-
ta mortali purgare afflictionibus & poenitenti-
a. Vt enim vas stanneum, quo acriter
fricatur lixiuio, atque inter purgandum de-
fcedat

scædatur, eo maculis deterfis nitidiùs splendet: sic corpus humanum, quo Christi amore grauiora sustinet, minusque externo ornatu curatur, eo capacius redditur æternæ gloriæ.

Tertiò, discimus hic seriò experiri quid corpus possit sustinere, an ieiunia, frigora, ardores aliaque id genus in commoda. Hæc enim sufferenda erunt post resurrectionem corporum, & quidem grauissimè atq; atrocissimè illis, qui corporis curam in hac vita nimiam susceperunt.

ARTICVLVS DVODECIMVS.
ET VITAM ÆTERNAM
AMEN.

*Articulus de vita æterna, cur vltimo loco
positus est?*

PRImò, vt eius frequentem memoriam repetamus, sicut illorum verborum consueuimus, quæ ab amico discedente audimus postrema.

Secundò, quia re ipsa omnium postrema futura est hæc vita æterna, quando *nouissimè* 1. Cor. 15. *destruetur mors.*

Tertiò, quia in hac vita æterna est vltimus finis, ad quem à Deo Patre creati sumus, atque à Deo Filio redempti. Quamobrem statim initio in primo articulo, qui de

F 4 Patre

Patre agebat, facta est cœli mentio, (Creatorem cœli & terræ) & in sexto similiter, de ascensione Filij, qui nobis passione sua viam ad cœlum, seu vitam æternam munivit; in quod deniq; cœlum Spiritus Sancti benignitate ingrediemur. Discimus itaque ad hanc vitam æternam actiones omnes, & studia nostra referre, sicut ad eandem referuntur omnes præcedentes articuli, operaque omnia Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Quartò, vt iucunda clausula symbolum concluderetur, & nos hac promissione tam liberali & eximia ad virtutem excitaremur.

Nunquid & fide tenemus infernum esse?

De inferno, alijsque, quæ minas, aut acerbiter præ se ferunt, nihil in symbolo dicitur, nisi quatenus CHRISTVS descensu suo Patres inde eduxit, pijsque infernum clausit; non quidem quod illa fide tenenda non sint, sicut beneficia & promissiones; sed primò quidem, ne lex Christiana videretur lex esse terroris, & seruitutis. Deinde verò, quia homini adulto necessaria non est inferni cogitatio, si amore cœlestis Patriæ, vitam suam Christo conformem reddat. Illis solis ob oculos ponendæ sunt pœnæ secuturæ, qui Dei beneficijs, & charitate ad virtutem non inducuntur.

Quod

Quod est aeterna vita nomen?

Suprema hæc fœlicitas in cœlis nobis parata, quod vno nomine comprehendi non possit, varijs nominibus quasi per partes explicatur.

Primò, Regnum cœlorum: quia summa *Matth. 5.* libertate, dignitate, potentia gloria, bonisq; omnibus sancti, ceu Reges, qui in regno sunt potiores, perfruuntur.

Secundò, Regnum Christi & Dei: quia *Ephes. 5.* pacatissimè Deus omnia moderabitur, deuictis hostibus, carne, dæmone & mundo, qui nos mortales non rarò ab obedientia Dei reuocarunt.

Tertiò, Paradisus: propter summam bonorum omnium affluentiam, qua sancti *Luce. 23.* gaudebunt, intus, forisq; repleti.

Quartò, Tertium cœlum: ob loci sublimitatem, & pulchritudinem; quæ quantasit, *2. Cor. 12.* vel ex infima parte, quæ nos respicit, sole, luna, & stellis præfulgida, coniectare datur.

Quintò, Sancta Ciuitas: ob sanctorum *Apo. 10.* nobilissimorumq; ciuium iucundissimam societatem: vnde etiam Hierusalem appellatur, lapidibus preciosis constructa, atque ornata; ob animorum, corporumq; admirabilem, perfectamque innouationem.

Sextò, Denique vita æterna.

*Quamobrem hac voce hoc loco Apostoli
vti voluerunt?*

F 5 Tum

Tum ut sciamus quod ad vitam non ad mortem, primum quidem à Deo creati sumus, deinde verò à Christo redempti; tum ut hæc vita mortalis, qua etiam bestia fruuntur rationis expertes, non tam vita putetur quam somnium quoddam, aut imaginatio vitæ: vera est vita beatorum, qui corpore simul & anima viuent; sicut mors damnatorum pessima est, qui & corpore peribunt & anima.

Quid magni est viuere in æternum?

Quemadmodum nomine mortis æternæ, non intelligimus animæ separationem à corpore, quæ est in morte solatium; sed perpetua tormenta, perpetuos luctus, perpetuum interitum, & quicquid mali in morte fingi, & excogitari potest; Ita nomine vitæ æternæ, non est sola accipienda perpetua animæ cum corpore suo coniunctio (quomodo etiam damnati in perpetuum viuent) sed primò quidem animæ vita perfectissima, quæ est solus Deus; deinde verò quicquid viuenti solatium adfert, & desiderium complet; sic enim loqui consueuimus, rem nobis iucundam, esse vitam nostram.

*Boetius li.
3. de conso-
lat. Philo-
soph.
D. Aug.
lib. 3. de*

Quocirca æterna vita, quæ alio nomine summa beatitudo potest appellari, est status bonorum omnium aggregatione perfectus, in quo est tanta fœlicitatis consummatio, bonorumque nobilitas, ut facilius quid ibi non

non

non sit, quam quid ibi sit, possit explicari, & *symbolo*
 more scripturarum dici: *non esurient, neque* *ad cate-*
sitient, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: *chumenos*
Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, *cap. 11.*
neque dolor, præcipitabitur mors in sempiternum. *Apo. 7.*
 Exhibebitur non vnum aliquod, sed omne *21.*
 prorsus bonum; Implebiturque omne desi- *Isaie. 25.*
 derium sanctorum. Quicquid enim quo- *Exodi. 33.*
 cunq; modo desiderari potest, id omne ple-
 nissimè possidebitur.

Hoc commonstres velim.

Desideramus primò cibum, ac potum: *Tob. 12.*
 Ibi quidem hos cibos terrenos fastidimus, *Lucæ. 14.*
 vtemur tamen cibo cœlesti, & inuisibili, quæ *7. 12.*
 transiens ministrabit filius Dei: *Et in ebria-* *psal. 35.*
buntur ab vbertate domus Domini.

Secundò, vestitum; Amiciemur *stolis albis,* *Apo. 3.*
 & *lumine sicut vestimento.* *7.*

Tertiò, ampla & commoda ædificia: qua- *Apo. 21.*
 lia in spatiosissimo cœlorum campo erunt
 nobilissima; domus eburnæ, omniq; gem-
 ma, lapideque precioso ornata.

Quartò, honores: Atqui *gloria, & diuitia* *psal. 112.*
in domo Domini.

Quintò, multarum rerum notitiam. Hic *1. Cor. 13.*
ex parte cognoscimus, imperfecta, incertaque
 scientia rerum paucarum; quæ scientia de-
 struetur succedente ea, quæ perfecta est. Quid
 enim non sciet, qui scientem & continen-
 tem omnia sciet?

Sextò,

Psal. 138.

Sextò, gaudemus in Patria ciuibus bonis; Patria nostra cœlum, non nisi Principes alit sapientissimos, sanctissimos, nobilissimos, ditissimos nostrique amantissimos.

Septimò, honesta occupatione delectamur.

Quanam obsecro?

Psal. 83.

Occupationes illic sunt duplices: Priores in laude iucundissima Dei; *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.*

Sap. 3.

Posteriores in orbis administratione: *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis; Seruo fideli dictum legimus: Esto potestatem habens super decem ciuitates.* Et hæc omnia hætenus dicta, ad secundarium præmium gloriæ cœlestis pertinens, quod vocant accidentale.

Luc. 19.

Quod præterea præmium restat?

Quod præterea præmium restat?

Præcipuum & omninò proprium æternæ vitæ, in quo perfecta beatitudo hominis consistit, & nobilissima vita animæ, estque diuinæ naturæ contemplatio, non per similitudinem aut speciem, (quæ nulla est diuinitatis) sed per ipsammet Dei essentiam, quæ in hominis animam illapsa, *diuinæ consortem naturæ* reddit, & vsque ad eò in Deum attollit; vt licet non exeat natura sua, videatur tamen Deus potius quàm homo, non aliter quàm

2. Pet. i.

quàm

quàm candens carbo ignis dicitur, & vapor accensus flamma, propter internam ignis cum carbone & fumo coniunctionē. Hinc diuina quædam sanctorum pulchritudo, hinc summa delectatio, atque suauitas, gaudiumque, & amor in Deum, hinc denique in singulis facultatibus animæ corporisque summa & fœlix perfectio, perfecta que fœlicitas, Deus nempe, qui totum implens hominem, per omnia quę attingunt hominem penetrabit.

*Estne Sanctis aliquibus peculiaris corona
reposita?*

Est sanè: Etenim præter hæc præmia san-
ctis omnibus inter se communia, quædam
sunt particularia, (aureolas vocant Docto-
res) his conseruata, qui singulari virtute de
tribus hostibus victoriam reportarunt. Vir-
ginibus qui carnem superauerunt, ideoque
sequuntur agnum quocunque ierit, cantantes can- Apoc. 14.
ticum, quod alteri nulli cantare est datum. Do-
ctoribus, qui de cordibus errantium depel-
lunt dæmonē, promittit per Danielelem De-
us, *vt fulgeant quasi splendor firmamenti, & quasi* Dan. 12.
stella in perpetuas æternitates. Martyribus de-
nique, qui deuicto mundo venerunt ex magna
tribulatione, *iuntq; ante thronū Dei, cui seruiunt* Apoc. 7.
die ac nocte, sedentesq; accipient iudicium. Apoc. 20.

Quid sibi velit articulus paucis indica.

Iubemur hoc articulo credere, non qui-
dem

dem Christianos omnes ad hanc gloriam venturos (mali namque excludentur, & plerique boni à pietate deficiunt.)

Sed primò, hanc gloriam omnibus omninò hominibus à Deo paratam esse, qui

1. Tim. 2.

omnes vult saluos fieri.

Secundò, ad eam iam pertigisse non paucos, qui exuti corporibus cum Christo in cælis regnant.

Matth. 24.

Tertiò, eandem affecuturos Christianos omnes, qui ad fidem suos mores componunt, si vsque in finem persistunt; quia *qui per seuerauerit vsque in finem hic saluus erit.*

Fructus collige.

Seriò inuestiganda est via quæ ducit ad vitam, ne aberrantes deducamur ad mortem.

Et quidem hoc signum, quod ex latitudine, multorumque ingressu in vijs terrenis sumitur, in hac via non habet locum; vbi sicut

Matth. 7.

angusta est porta, ita arcta est via, que ducit ad vi-

Luce. 13.

tam, paucique ambulant per eam. Certissimum

autem indicium viæ rectæ est, si eam Rex ipse probatur ingressus; ille enim & tutiorem, & compendiosiore, & mundiorem haud dubiè tenuit. Christi igitur vita moreque nobis in hoc itinere ob oculos sunt semper habendi; Imitandi etiam sancti, cœlestis regis nobiles, & Principes, & properè currendam est, ne nobis in via cunctantibus, nox superueniens, cœlestis ciuitatis portas, exclusis nobis, obserat.

CA-